

18 Απριλίου, 1985, 10, 29 Ιουνίου, 1985

ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΑΡΘΡΟ 140
ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

ΕΝΩΠΙΟΝ: ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗ Πρ., Α. ΛΟΪΖΟΥ,
ΜΑΛΑΧΤΟΥ, ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗ, ΣΑΒΒΙΔΗ, ΛΩΡΗ,
ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗ, ΠΙΚΗ, ΚΟΥΡΡΗ, Δ/στών.

Μεταξύ:

ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ,

Αιτητή,

και

ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ,

Καθ' ών η Αίτηση.

(Αναφορά αρ. 1/85).

Κυπριακό Πρόβλημα — Αναφορά Προέδρου της Δημοκρατίας δυνάμει του άρθρου 140 του Συντάγματος — Απόφαση της Βουλής των Αντιπροσώπων καλούσα τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας όπως προχωρήσει στην άμεση προκήρυξη εκλογών — Η οποία ελήφθη λόγω διαφωνίας, εν σχέσει με τον χειρισμό του Κυπριακού προβλήματος, μεταξύ του Προέδρου της Δημοκρατίας και της Βουλής των Αντιπροσώπων — Δεν υπάρχει διάταξη αναφορικά με τον χειρισμό του Κυπριακού προβλήματος εις το Σύνταγμα — Ανκαι η επίδικη απόφαση είναι έκφραση πολιτικής βούλησης επειδή το Κυπριακό πρόβλημα βρίσκεται έξω από τα πλαίσια του Συντάγματος, η απόφαση αυτή δεν είναι δυνατό να εκδοθεί από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας με δημοσίευση στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας δυνάμει του άρθρου 52 του Συντάγματος — Και επειδή το Δικαστήριο τούτο δύναται να ασκεί την δικαιοδοσία του δυνάμει του Άρθρου 140 του Συντάγματος μόνο εν σχέσει με νόμους ή αποφάσεις της Βουλής των Αντιπροσώπων οι οποίες είναι δυνατόν να εκδοθούν ως ανωτέρω, μόνο νόμος ή απόφαση της Βουλής των Αντιπροσώπων η οποία είναι δυνατόν να εκδοθεί δύναται να αναφερθεί από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας στο Δικαστήριο δυνάμει του Άρθρου 140 — Και εφ' όσον

* An English translation appears at pp. 1466-1500 post.

η επίδικη απόφαση δεν είναι δυνατό να εκδοθεί δεν
εγείρεται θέμα έρευνας και γνωμάτευσης του Δικαστη-
ρίου σχετικά με την άποψη του Προέδρου της Δημο-
κρατίας ότι η Απόφαση αυτή ευρίσκεται σε αντίθεση ή
είναι ασύμφωνη με τα άρθρα 43.1, 44.1, 46, 61, 82 και
179 του Συντάγματος. 5

Σύνθεση του Δικαστηρίου — Εξαίρεση από.

Στις 9 Απριλίου 1985 ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας κατα-
χώρησε, δυνάμει του Άρθρου 140 του Συντάγματος, την
παρούσα Αναφορά στο Ανώτατο Δικαστήριο για 10

«Γνωμάτευση κατά πόσον η Απόφαση της Βουλής
των Αντιπροσώπων που λήφθηκε στις 29 Μαρτίου 1985
και στάληκε στις 2 Απριλίου 1985 προς έκδοση από τον
Πρόεδρο της Δημοκρατίας δυνάμει του Άρθρου 52
του Συντάγματος, με την οποίαν: 15

η Βουλή 'αποφασίζει και καλεί τον Πρόεδρο της Δημο-
κρατίας' όπως 'προχωρήσει στην άμεση προκήρυξη
προεδρικών εκλογών... οι οποίες να διεξαχθούν εντός
45 ημερών', σε περίπτωση μη συμμορφώσεως του προς
το Ψήφισμα της Βουλής ημερομηνίας 22 Φεβρουαρίου 20
1985 βρίσκεται σε αντίθεση ή είναι ασύμφωνη προς τις
διατάξεις των Άρθρων 43.1, 44.1, 46, 52, 61, 82 και
179 του Συντάγματος».

(Α) ΟΙ ΔΙΚΑΣΤΕΣ (Τριανταφυλλίδης Πρ., Α. Λοϊζου,
Μαλαχτός, Δημητριάδης, Σαββίδης, Λώρης και Στυλιανίδης 25
Δικαστές) διαφωνούντων των Πική και Κούρρη Δικαστών
γνωμάτευσαν ότι:

(1) Η επίδικη Απόφαση της Βουλής των Αντιπροσώ-
πων, με ημερομηνία 29 Μαρτίου 1985, στην οποία γίνεται
αναφορά και στο Ψήφισμα της Βουλής των Αντιπροσώπων, 30
με ημερομηνία 22 Φεβρουαρίου, 1985, ελήφθη λόγω διαφω-
νίας, εν σχέσει με τον χειρισμό του Κυπριακού Προβλήμα-
τος, μεταξύ του Προέδρου της Δημοκρατίας και της Βου-
λής των Αντιπροσώπων, αμφοτέρων φορέων βουλήσεως
του Λαού από τον οποίον εκλέγονται. 35

(2) Το Κυπριακό Πρόβλημα, όπως υφίσταται σήμερα
δεν επροβλέπετο και δεν ήταν δυνατό να είχε προβλεφθεί,
κατά την έναρξη της ισχύος του Συντάγματος της Κυπρι-
ακής Δημοκρατίας την 16ην Αυγούστου 1960, και, ως εκ

τούτου, στο Σύνταγμα δεν υπάρχει, ούτε και ήταν δυνατό να υπάρχει, διάταξη αναφορικά με τον χειρισμό του Κυπριακού Προβλήματος, επειδή το Πρόβλημα τούτο, λόγω της φύσεως του, ευρίσκεται έξω από τα πλαίσια του Συντάγματος.

5
10
(3) Η επίδικη Απόφαση της Βουλής των Αντιπροσώπων, ημερομηνίας 29 Μαρτίου 1985, είναι έκφραση πολιτικής βουλήσεως σχετικά με τον χειρισμό του Κυπριακού Προβλήματος, επειδή όμως το Κυπριακό Πρόβλημα, λόγω της φύσεως του, ευρίσκεται έξω από τα πλαίσια του Συντάγματος, η Απόφαση δεν είναι δυνατό να εκδοθεί από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας με δημοσίευση στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας δυνάμει του Άρθρου 52 του Συντάγματος.

15
20
(4) Το Δικαστήριο δύναται να ασκεί τη δικαιοδοσία του δυνάμει του άρθρου 140 του Συντάγματος μόνο εν σχέσει με νόμους ή αποφάσεις της Βουλής των Αντιπροσώπων οι οποίες είναι δυνατόν να εκδοθούν με δημοσίευση στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας δυνάμει του Άρθρου 52 του Συντάγματος, και αυτό συνάγεται σαφώς από τις πρόνοιες της παραγράφου 1 του Άρθρου 140, οι οποίες πρέπει να ερμηνευθούν μαζί με το Άρθρο 52, όπως επίσης και από τις πρόνοιες της παραγράφου 3 του Άρθρου 140.

25
30
35
(5) Συνεπώς μόνο νόμος ή απόφαση της Βουλής των Αντιπροσώπων η οποία είναι δυνατό να εκδοθεί δυνάμει του ανωτέρω Άρθρου 52 δύναται να αναφερθεί από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας στο Δικαστήριο δυνάμει του Άρθρου 140, και εάν το Δικαστήριο αποφανθεί ότι οιοσδήποτε νόμος ή απόφαση της Βουλής των Αντιπροσώπων δεν είναι δυνατό να εκδοθεί από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας δυνάμει του εν λόγω Άρθρου 52 τότε το Δικαστήριο δεν γνωματεύει κατά πόσο ο νόμος ή η απόφαση ευρίσκεται σε αντίθεση ή είναι ασύμφωνη με οποιαδήποτε άλλη διάταξη του Συντάγματος. Ως εκ τούτου επειδή έχει αποφανθεί ότι η επίδικη Απόφαση της Βουλής των Αντιπροσώπων δεν είναι δυνατό να εκδοθεί από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας δυνάμει του Άρθρου 52, δεν εγείρεται θέμα έρευνας και γνωμάτευσης του Δικαστηρίου σχετικά με την άποψη του Προέδρου της Δημοκρατίας ότι η Απόφαση αυτή ευρί-

σκεται σε αντίθεση ή είναι ασύμφωνη με τα Άρθρα 43.1, 44.1, 46, 61, 82 και 179 του Συντάγματος.

(B) Ο ΔΙΚΑΣΤΗΣ Πική, συμφωνούντος και του Δικαστή Κούρρη, γνωμάτευσε ότι:

(1) Το επίδικο μέρος της απόφασεως της Βουλής των Αντιπροσώπων της 29.3.1985, δηλαδή η παράγραφος 3, είναι αντισυνταγματική, ασύμφωνη και αντίθεση προς - 5

(α) Το άρθρο 43.1 του Συντάγματος που προνοεί ότι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας κατέχει το αξίωμα του για πενταετή περίοδο, 10

(β) το άρθρο 44.1 του Συντάγματος το οποίο ορίζει εξαντλητικά τις συνθήκες υπό τις οποίες η θέση του Προέδρου της Δημοκρατίας κενούται, και

(γ) το άρθρο 179.1.2. που απαγορεύει τη θέσπιση από τη Βουλή νόμου ή απόφασης, η οποία ευρίσκεται σε αντίθεση ή είναι ασύμφωνη προς οποιεσδήποτε πρόνοιες του Συντάγματος, τον υπέρτατο νόμο της Δημοκρατίας. 15

(2) Η απόφαση συγκρούεται και, κατ' επέκταση, είναι ασύμφωνη και αντίθετη με την αρχήν του διαχωρισμού των πολιτειακών εξουσιών, βάσει της οποίας οι εξουσίες κατανέμονται στη Νομοθετική, την Εκτελεστική και την Δικαστική Εξουσία της Πολιτείας' και κατ' ακολουθία η υπό συζήτηση απόφαση δεν μπορούσε να εκδοθή. 20

Σύμφωνα με τον Δικαστή Πική, συμφωνούντος και του Δικαστή Κούρρη: 25

(1) Η έκδοση αποτελεί προϋπόθεση για την εφαρμογή οποιουδήποτε νόμου ή απόφασης της Βουλής των Αντιπροσώπων. Χωρίς έκδοση κανένας νόμος ή απόφαση δεν αποκτά νομική ισχύ. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δεν είναι ο κριτής της συνταγματικότητας των νόμων ή των αποφάσεων που υποβάλλονται για έκδοση. Σύμφωνα με την αρχή του διαχωρισμού των εξουσιών που διέπει κάθε μέρος του Συντάγματος, η δικαιοδοσία για κρίση της συνταγματικότητας νόμου και απόφασεως ανήκει στις δικαστικές αρχές, συγκεκριμένα στην ανώτατη δικαστική αρχή, το Ανώτατο Δικαστήριο της Κύπρου. 30 35

(2) Η φύση και οι όροι ασκήσεως της δικαιοδοσίας του Ανωτάτου Δικαστηρίου καθορίζονται επακριβώς στο άρθρο 140. Το Ανώτατο Δικαστήριο υποχρεούται να εκφράσει τη γνώμη του «... κατά πόσον ο νόμος ή απόφασις ή οποιονδήποτε συγκεκριμένον μέρος τους ευρίσκεται εις αντίθεσιν ή είναι ασύμφωνη με οποιανδήποτε πρόνοιαν του Συντάγματος...». Η δικαιοδοσία του Ανωτάτου Δικαστηρίου να αποφαινεται επί συνταγματικών θεμάτων πηγάζει από το Σύνταγμα και η άσκηση της διέπεται από τους όρους και περιορισμούς που προνοούνται στο Σύνταγμα.

(3) Η εισήγηση ότι η απόφαση είναι εξωσυνταγματική συγκρούεται με τη δεδηλωμένη θέση της Βουλής των Αντιπροσώπων, όπως αναφέρεται στο προοίμιο της αποφάσεως της 29.3.85, ότι αντλεί αρμοδιότητα για τη λήψη της αποφάσεως από τις εξουσίες που της παρέχει το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας. Το ότι η Βουλή των Αντιπροσώπων επεδίωκε να ενεργήσει μέσα στα πλαίσια των εξουσιών που της παρέχει το Σύνταγμα, καταμαρτυρείται και από την ίδια την επίδικη απόφαση με την οποία ζητείται η διενέργεια εκλογών μέσα στα χρονικά πλαίσια και σύμφωνα με το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας.

(4) Κανένας νόμος ή απόφαση της Βουλής των Αντιπροσώπων που βρίσκεται σε αντίθεση ή είναι ασύμφωνη με πρόνοιες του Συντάγματος δε μπορεί να αποκτήσει την ισχύ νόμου, όπως κατηγορηματικά προβλέπει το άρθρο 179.2.

(5) Η Δικαστική Εξουσία δεν είναι ο επιτηρητής των πράξεων των άλλων δύο Εξουσιών της Κρατικής Εξουσίας αλλά ο θεματοφύλακας του Συντάγματος και του κράτους δικαίου.

(6) Τα Δικαστήρια δεν έχουν δικαίωμα να αποποιηθούν δικαιοδοσία η οποία τους παρέχεται από το Σύνταγμα ή από οποιονδήποτε νόμο της Πολιτείας που συνάδει με το Σύνταγμα. Οριστικά, η άσκηση της δικαιοδοσίας του Ανωτάτου Δικαστηρίου δεν εξαρτάται από το υπόβαθρο του νόμου ή της αποφάσεως της οποίας ζητείται η έκδοση, ή την πολιτική αντιδικία η οποία την περιβάλλει. Τό Ανώτατο Δικαστήριο έχει συνταγματικό καθήκο, όπως ορίζει το άρθρο 140, να εξετάζει τις νομικές επιπτώσεις του νόμου ή αποφάσεως της οποίας ζητείται η έκδοση για να αποφασιστεί

κατά πόσο είναι σύμφωνη με το Σύνταγμα, ή αν βρίσκεται σε αντίθεση ή είναι ασύμφωνη με οποιαδήποτε από τις διατάξεις του.

(7) Το αντικείμενο της δικαστικής έρευνας, σύμφωνα με το άρθρο 140, είναι οι νομικές επιπτώσεις της αποφάσεως που αποστέλλεται για έκδοση και κατά πόσο συνάδει με το Σύνταγμα. Όχι οι πολιτικές επιδιώξεις πίσω από την απόφαση. Εφόσον οι πράξεις της Βουλής των Αντιπροσώπων περιορίζονται στην έκφραση πολιτικής γνώμης δεν αποτελούν αντικείμενο δικαστικού ελέγχου. Υπόκεινται σε δικαστικό έλεγχο, δυνάμει του άρθρου 140, όταν η Βουλή επιδιώκει να προσδώσει στις αποφάσεις της την ισχύ νόμου. Ο δικαστικός έλεγχος περιορίζεται βάσει του άρθρου 140 στον προσδιορισμό της συνταγματικότητας νόμου ή αποφάσεως.

(8) Θεμελιώδης κανόνας της αρχής της διακρίσεως των εξουσιών, όπως απαντάται στο Κυπριακό Σύνταγμα, είναι ότι η παραμονή στην εξουσία των αξιωματούχων κάθε μιας από τις τρεις εξουσίες, δεν εξαρτάται από τη θέληση ή την έγκριση οποιασδήποτε από τις άλλες δύο εξουσίες. Οι όροι παραμονής στην εξουσία των αξιωματούχων της Νομοθετικής Εκτελεστικής και Δικαστικής Εξουσίας, ρυθμίζονται λεπτομερειακά από το ίδιο το Σύνταγμα (Άρθρα 44, 71, 133 και 153). Και στις τρεις περιπτώσεις το Σύνταγμα ορίζει ότι η Δικαστική Εξουσία είναι η αρμόδια Αρχή για ν' αποφασίσει κατά πόσο ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, Μέλη της Βουλής των Αντιπροσώπων και Δικαστές, έχουν εκπέσει από το αξίωμα τους.

(9) Η παραμονή του Προέδρου της Δημοκρατίας στο αξίωμα του δεν εξαρτάται, σύμφωνα με το Κυπριακό Σύνταγμα, από την εμπιστοσύνη ή την έγκριση της Βουλής των Αντιπροσώπων. Το Σύνταγμα δεν αφήνει καμιά διακριτική ευχέρεια στο θέμα αυτό στη Βουλή. Κάθε μια από τις δύο πολιτικές εξουσίες του κράτους, δηλαδή, ο Πρόεδρος και τα Μέλη της Βουλής των Αντιπροσώπων, είναι απευθείας υπόλογοι στο Εκλογικό Σώμα.

(10) Η αποστολή της Δικαιοσύνης είναι η εφαρμογή του δικαίου όπως καθορίζεται στο Σύνταγμα και στους νόμους που συνάδουν με αυτό, διασφαλίζοντας έτσι την άσκηση των πολιτειακών εξουσιών σύμφωνα με το νόμο. Είναι μέσα απ'

αυτή τη διαδικασία που εξασφαλίζεται το κράτος δικαίου. Το κράτος δικαίου είναι η πυξίδα της δημοκρατικής διακυβερνήσεως. Αν η απονομή της δικαιοσύνης εξαρτάτο από τις εκάστοτε εκτιμήσεις των Δικαστών για την κοινή γνώμη, η Δικαστική Εξουσία θα μετατρέπεται σε νομοθετικό σώμα, με αποτέλεσμα την καταστρατήγηση της συνταγματικής τάξεως που εναποθέτει τη Νομοθετική Εξουσία στη Βουλή των Αντιπροσώπων. Σύμφωνα με το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας και τις προϋποθέσεις που θέτει, η Βουλή των Αντιπροσώπων είναι ο φορέας της Νομοθετικής Εξουσίας. Όχι μόνο η συνταγματική τάξη, αλλά και κάθε θεβαιότητα για το δίκαιο θα κατεστρέφετο αν αποδεχόμαστε την εισήγηση των δικηγόρων της Βουλής. Και τότε θα επακολουθούσε χάος.

15 Γνωμάτευση ως ανωτέρω.

Υποθέσεις που έχουν αναφερθεί:

- Αλούπας v. Εθνικής Τραπέζης (1983) 1 (A) A.A.Δ. 55, 73'
- Γεωργίου (1983) 2 A.A.Δ. 1, 5'
- 20 Γενικός Εισαγγελέας v. Ιμπραχίμ και άλλοι, 1964 A.A.Δ. 195'
- Γενικός Εισαγγελέας v. Γεωργίου (1984) 2 A.A.Δ. 251, 268'
- 25 Συμβούλιο για την εγγραφή Αρχιτεκτόνων και Πολιτικών Μηχανικών v. Κυριακίδη (1966) 3 A.A.Δ. 640, 645, 654'
- Martin Luther v. Luther M. Borden* (1849) 12 L.E. p. 581, at pp. 592, 603, 604;
- Henry A. Oetzen v. Central Leather Company* (1918) 30 62 L. E., p. 726 at pp. 731, 732;
- Colegrove v. Green* (1946) 90 L. E. p. 1432;
- Charles W. Baker v. Joe C. Carr* (1962) 7 L. E. 2d p. 663 at pp. 680, 681, 684, 685, 686;

Powel v. McCormack (1969) 23 L. E. (2d) at pp. 491, 532;

United States v. Nixon (1974) 41 L. E. 2d at p. 1039—See *Rossum & Tarr* pp. 153, 154;

F. David Mathews v. Santiago Diaz (1976) 48 L. E. 5
2nd Ed. p. 478 at pp. 490, 491;

Ins. v. Chadha (1983) 77 L. E. 2d p. 317 at pp. 338, 339, 349;

Lawrence O'Brien v. Willie Brown (1972) 34 L. E. 2nd
p. 1, at pp. 2, 5 and 6; 10

Παπαφιλήπου v. Δημοκρατία, 1 R.S.C.C. 62;

Κούρρης v. Ανωτάτου Δικαστικού Συμβουλίου (1972)
3 A.A.Δ. 390'

Κεραμουργεία «ΑΙΑΣ» Λτδ. v. Χριστοφόρου (1975) 1
A.A.Δ. 38, 41' 15

Φραγκουλίδης v. Δημοκρατίας (1966) 3 A.A.Δ. 676.

Αναφορά.

Αναφορά από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας στο Ανώτατο Δικαστήριο για γνωμάτευση κατά πόσο η απόφαση της Βουλής των Αντιπροσώπων που λήφθηκε στις 29 Μαρτίου, 1985 και στάληκε στις 2 Απριλίου, 1985 προς έκδοση από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας δυνάμει του Άρθρου 52 του Συντάγματος με την οποία η Βουλή «αποφασίζει και καλεί τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας» όπως «προχωρήσει στην άμεση προκήρυξη προεδρικών εκλογών ... οι οποίες θα διεξαχθούν εντός 45 ημερών» σε περίπτωση μη συμμορφώσεως του προς ψήφισμα της Βουλής ημερομηνίας 22 Φεβρουαρίου, 1985 βρίσκεται σε αντίθεση ή είναι ασύμφωνη προς τις διατάξεις των Άρθρων 43.1, 44.1, 46, 52, 61, 82 και 179 του Συντάγματος. 20 25

Στ. Σουλιώτη (Κα), Γενικός Εισαγγελέας της Δημοκρατίας, Λ. Λουκαΐδης, Βοηθός Γενικός Εισαγγελέας της Δημοκρατίας και Ν. Χαραλάμπους, Ανώ- 30

τερος Δικηγόρος της Δημοκρατίας, δια τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας.

5 Α. Ν. Κληρίδης, Φ. Κληρίδης, Α. Μαρκίδης, Μ. Παπαπέτρου, Α. Παπαχαραλάμπους και Χρ. Κληρίδης δια την Βουλήν των Αντιπροσώπων.

Cur. adv. vult.

18 Απριλίου 1985.

Κατά τη συνεδρία του Ανωτάτου Δικαστηρίου στις 18 Απριλίου 1985 οι δικηγόροι της Βουλής των Αντιπροσώπων
10 ήγειραν ένσταση αναφορικά με τη σύνθεση του Δικαστηρίου για την εκδίκαση των υποθέσεων αυτών λόγω της ιδιότητας του Προέδρου του Δικαστηρίου, κ. Μ. Τριανταφυλλίδη, ως συμβούλου του Προέδρου της Δημοκρατίας σε δι-
15 ακοινοτικές συνομιλίες για τη λύση του Κυπριακού Προβλήματος.

Μετά από δήλωση του Προέδρου του Δικαστηρίου ότι έπαυσε να ενεργεί με την προαναφερθείσα ιδιότητά του η ένσταση των δικηγόρων της Βουλής των Αντιπροσώπων σχετικά με τη σύνθεση του Δικαστηρίου απεσύρθη και το
20 Δικαστήριο προέβη στην ακόλουθη δήλωση:

«Σύμφωνα με τις σχετικές συνταγματικές και νομοθετικές πρόνοιες το Ανώτατο Δικαστήριο απαρτίζεται από τα Μέλη του. Δικαστές που κωλύονται να παρακαθήσουν ή για προσωπικούς λόγους κρίνουν οι ίδιοι
25 ότι δεν ενδείκνυται να συμμετάσχουν στην εκδίκαση συγκεκριμένης υποθέσεως, εξαιρούνται της συνθέσεως του Δικαστηρίου.

Θέμα συνθέσεως του Ανωτάτου Δικαστηρίου εξετάζεται δικαστικά από το Ανώτατο Δικαστήριο μόνο όταν αυτό εγερθεί από τους διαδίκους. Για τον λόγο αυτό δεν εγείρεται θέμα συνθέσεως του Δικαστηρίου στην παρούσα υπόθεση δεδομένου ότι η ένσταση για τη συμμετοχή του Προέδρου του Ανωτάτου Δικαστηρίου έχει αποσυρθεί».

35 10 Ιουνίου 1985.

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗΣ Πρ. ανέγνωσε την γνωμάτευση του Δικαστηρίου. Στις 9 Απριλίου 1985 ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας καταχώρησε, δυνάμει του Άρθρου 140 του

Συντάγματος, την παρούσα Αναφορά στο Ανώτατο Δικαστήριο για

«Γνωμάτευση κατά πόσον η Απόφαση της Βουλής των Αντιπροσώπων που λήφθηκε στις 29 Μαρτίου 1985 και στάληκε στις 2 Απριλίου 1985 προς έκδοση από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας δυνάμει του Άρθρου 52 του Συντάγματος, με την οποίαν: η Βουλή αποφασίζει και καλεί τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας όπως προχωρήσει στην άμεση προκήρυξη προεδρικών εκλογών ... οι οποίες να διεξαχθούν εντός 45 ημερών, σε περίπτωση μη συμμορφώσεως του προς το Ψήφισμα της Βουλής ημερομηνίας 22 Φεβρουαρίου 1985 θρίσκειται σε αντίθεση ή είναι ασύμφωνη προς τις διατάξεις των Άρθρων 43.1, 44.1, 46, 52, 61, 82 και 179 του Συντάγματος.»

Η Γενικός Εισαγγελέας της Δημοκρατίας απαντώντας, στις 30 Απριλίου 1985, σε αίτημα των συνηγόρων της Βουλής των Αντιπροσώπων, με ημερομηνία 24 Απριλίου 1985, για παροχή περαιτέρω λεπτομερειών, τους πληροφόρησε ότι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας ζητεί τη Γνωμάτευση του Ανωτάτου Δικαστηρίου αναφορικά με την παράγραφο 3 της Απόφασης της Βουλής των Αντιπροσώπων με ημερομηνία 29 Μαρτίου 1985.

Το Ανώτατο Δικαστήριο επελήφθη της υποθέσεως για διαδικαστικές οδηγίες στις 18 Απριλίου 1985 και στις 17 Μαΐου 1985 και, σύμφωνα με το Άρθρο 140.2 του Συντάγματος, άκουσε, μέσω των συνηγόρων τους, τις απόψεις του Προέδρου της Δημοκρατίας και της Βουλής των Αντιπροσώπων, στις 29, 30, 31 Μαΐου, 3 και 4 Ιουνίου 1985.

Το Ανώτατο Δικαστήριο ερεύνησε το ζήτημα που τέθηκε υπό την κρίση του και η ομόφωνη Γνωμάτευση της πλειοψηφίας των Μελών του (Μ. Τριανταφυλλίδη, Α. Λοΐζου, Γ. Μαλαχτού, Δ. Δημητριάδη, Λ. Σαββίδη, Α. Λώρη και Δ. Στυλιανίδη) είναι η ακόλουθη:

1. Η επίδικη Απόφαση της Βουλής των Αντιπροσώπων, με ημερομηνία 29 Μαρτίου 1985, στην οποία γίνεται αναφορά και στο Ψήφισμα της Βουλής των Αντιπροσώπων, με ημερομηνία 22 Φεβρουαρίου 1985, ελήφθη λόγω διαφωνίας, εν σχέσει με τον χειρισμό του Κυπριακού Προβλήματος.

μεταξύ του Προέδρου της Δημοκρατίας και της Βουλής των Αντιπροσώπων, αμφοτέρων φορέων βουλήσεως του Λαού από τον οποίον εκλέγονται.

2. Στο Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας δεν υπάρ-
5 χει, ούτε και ήταν δυνατόν να υπάρχει, διάταξη σχετικά με τον χειρισμό του Κυπριακού Προβλήματος.

3. Η επίδικη Απόφαση της Βουλής των Αντιπροσώπων, με ημερομηνία 29 Μαρτίου 1985, είναι έκφραση πολιτικής
10 βουλήσεως σχετικά με τον χειρισμό του Κυπριακού Προβλήματος, επειδή όμως το Κυπριακό Πρόβλημα, λόγω της φύσεώς του, ευρίσκεται έξω από τα πλαίσια του Συντάγματος, η Απόφαση αυτή της Βουλής των Αντιπροσώπων δεν είναι δυνατό να εκδοθεί από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας με δημοσίευση στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας
15 ας δυνάμει του Άρθρου 52 του Συντάγματος.

4. Ενόψει των ανωτέρω, και των προνοιών των παραγράφων 1 και 3 του Άρθρου 140 του Συντάγματος, δεν εγείρεται
20 θέμα έρευνας και γνωμάτευσης του Ανωτάτου Δικαστηρίου σχετικά με την άποψη του Προέδρου της Δημοκρατίας ότι η επίδικη Απόφαση της Βουλής των Αντιπροσώπων ευρίσκεται σε αντίθεση ή είναι ασύμφωνη με τα Άρθρα 43.1, 44.1, 46 61, 82 και 179 του Συντάγματος.

Η παρούσα Γνωμάτευση κοινοποιείται, σύμφωνα με το Άρθρο 140.2 του Συντάγματος, στον Πρόεδρο της Δημο-
25 κρατίας και τή Βουλή των Αντιπροσώπων.

ΠΙΚΗΣ Δ.: Επικαλούμενος τις πρόνοιες του άρθρου 140 του Συντάγματος ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας Ανάφερε στο Ανώτατο Δικαστήριο για γνωμάτευση τη συνταγματική
30 κότητα της αποφάσεως της Βουλής των Αντιπροσώπων, ημερομηνίας 29.3.85, ειδικότερα το μέρος εκείνο που καλεί τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας να συμμορφωθεί με το ψήφισμα της Βουλής, ημερομηνίας 22.2.85, σε σχέση με τους χειρισμούς του Κυπριακού.

«διαφορετικά να προχωρήσει 'στην άμεση προκήρυξη
35 προεδρικών εκλογών για να εκφράσει ο λαός την κυρίαρχη θέληση του' οι οποίες να διεξαχθούν εντός 45 ημερών, όπως προβλέπεται από το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας».

Η γνώμη του Ανωτάτου Δικαστηρίου ζητείται για να αποφασιστεί αν ο Πρόεδρος υποχρεούται να εκδώσει την απόφαση βάσει των προνοιών του άρθρου 52 του Συντάγματος, με δημοσίευση της στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας.

5

2. Το άρθρο 140 του Συντάγματος παρέχει δικαίωμα στον Πρόεδρο και Αντιπρόεδρο της Δημοκρατίας, ενεργούντων από κοινού, να αναφέρουν στο Ανώτατο Δικαστήριο για δεσμευτική γνωμάτευση τη συνταγματικότητα νόμου ή αποφάσεως για να καθοδηγηθούν ως προς την έκδοση τους. Παρόλο που διατηρώ την πεποίθηση ότι η θέση που υιοθέτησα στην υπόθεση Αλούπας v. Εθνικής Τραπέζης (1983) 1 Α.Α.Δ. 55, 73 ότι προσφυγή στο δίκαιο της ανάγκης είναι επιτρεπτή μόνο εφόσον έχει προηγηθεί διά νομοθεσίας αναγνώριση της ανάγκης και ρύθμιση του τρόπου αντιμετώπισεως της είναι νομικά σωστή, θεωρώ ότι δεσμεύομαι από την απόφαση της πλειοψηφίας της Ολομέλειας του Ανωτάτου Δικαστηρίου στην υπόθεση Γεωργίου (1983) 2 Α.Α.Δ. 1, 5 (σχετικά με την εφαρμογή του δικαιού της ανάγκης για διορισμό Έλληνα στη θέση του Βοηθού Γενικού Εισαγγελέα), να δεχθώ ότι είναι νόμιμη η προσφυγή στο δίκαιο της ανάγκης ανεξάρτητα από τη νομοθετική αναγνώριση και ρύθμιση του θέματος. Οι θέσεις που διατύπωσα στην υπόθεση Αλούπα δεν υιοθετήθηκαν από την πλειοψηφία του Ανωτάτου Δικαστηρίου ούτε στην υπόθεση Αλούπα ούτε σε καμιά άλλη απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου.

10

15

20

25

Σύμφωνα με τη νομολογία του Ανωτάτου Δικαστηρίου που είναι δεσμευτική, προσφυγή στο δίκαιο της ανάγκης δικαιολογείται στις περιπτώσεις που η λειτουργία του Συντάγματος θα ατονούσε λόγω της απουσίας των Τούρκων αξιωματούχων της Δημοκρατίας. Στην υπόθεση Γενικός Εισαγγελέας v. Ιμπραχίμ Και Άλλοι, 1964 Α.Α.Δ. 195, έγινε δεχτό ότι ο Πρόεδρος μπορεί να ασκήσει μόνος τις εξουσίες που παρέχονται από το Σύνταγμα στον Πρόεδρο και τον Αντιπρόεδρο αναφορικά με την έκδοση νόμου ή αποφάσεως με δημοσίευση στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας.

30

35

Επομένως θα προχωρήσω στην εξέταση του αναφερθέντος θέματος παρόλο που η Αναφορά γίνεται μόνο από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, και θα ασκήσω τη δικαιοδοσία

40

που παρέχει στο Ανώτατο Δικαστήριο το άρθρο 140 να γνωματεύει για τη συνταγματικότητα νόμων ή αποφάσεων που αποστέλλονται για έκδοση στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας.

- 5 Αφού μελέτησα τις εισηγήσεις που έγιναν από τη Γενικό Εισαγγελέα και τον Βοηθό Γενικό Εισαγγελέα εκ μέρους του Προέδρου της Δημοκρατίας, και τους δικηγόρους που εμφανίστηκαν εκ μέρους της Βουλής των Αντιπροσώπων, έχω καταλήξει στα ακόλουθα συμπεράσματα :-
- 10 (α) Το άρθρο 52 του Συντάγματος καθιστά υποχρεωτική την έκδοση νόμων και αποφάσεων που δημιουργούν δίκαιο, δηλαδή, που δημιουργούν έννομα δικαιώματα και υποχρεώσεις. Δίκαιο μπορεί να δημιουργήσουν μόνο αποφάσεις που λαμβάνονται στα πλαίσια και είναι
- 15 σύμφωνες με τις πρόνοιες του Συντάγματος. Το άρθρο 52 καθιερώνει την κατά πανηγυρικό τρόπο διακήρυξη του δικαίου χάριν της ανάγκης βεβαιότητας για τον προσδιορισμό και την καθολική εφαρμογή του.
- 20 (β) Με την έκδοση της απόφασης της Βουλής σκοπείται η δημιουργία νομικής υποχρέωσης για παραίτηση του Προέδρου της Δημοκρατίας και προκήρυξη προεδρικών εκλογών σε περίπτωση μη συμμορφώσεως του με το ψήφισμα της Βουλής ημερομηνίας 22.2.85, και της απόφασης της Βουλής, ημερομηνίας 29.3.85. Το
- 25 Ανώτατο Δικαστήριο έχει συνταγματικό καθήκον να αποφασίσει σύμφωνα με τις πρόνοιες του άρθρου 140 κατά πόσο η υπό κρίση απόφαση βρίσκεται σε αντίθεση ή είναι ασύμφωνη με τις πρόνοιες του Συντάγματος και την αρχή του διαχωρισμού των Πολιτειακών
- 30 Εξουσιών που καθιερώνει το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας. Η διάκριση των Κρατικών Εξουσιών αποτελεί συστατικό στοιχείο του Κυπριακού Συντάγματος που επανειλημμένα αναγνωρίστηκε από το Ανώτατο Δικαστήριο.
- 35 (γ) Η άσκηση της δικαιοδοσίας που παρέχει το άρθρο 140 δεν εξαρτάται από το περιεχόμενο της απόφασης, ειδικότερα από τις πολιτικές της προεκτάσεις (political thicket), αλλά κατά πόσο επιδιώκεται με την έκδοση η δημιουργία δικαιωμάτων και υποχρεώσεων
- 40 στη σφαίρα του δικαίου. Και στην προκειμένη περίπτωση

ση, το αίτημα της Βουλής των Αντιπροσώπων, όπως διατυπώθηκε, για έκδοση της αποφάσεως και δημοσίευση της στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας, αποβλέπει αποκλειστικά στη δημιουργία νομικής υποχρεώσεως για συμμόρφωση του Προέδρου σε αποφάσεις της Βουλής, παραίτηση του από το Προεδρικό Αξίωμα στην αντίθετη περίπτωση, και τη διενέργεια αναπληρωματικής εκλογής για ανάδειξη Προέδρου της Δημοκρατίας μέσα στην προθεσμία που ορίζει το άρθρο 44.4 του Συντάγματος. Η φύση του ερωτήματος που πρέπει να απαντήσουμε δε μεταβάλλεται από το γεγονός ότι το υπόβαθρο της αποφάσεως έχει σχέση με τους χειρισμούς του Κυπριακού προβλήματος. Οι εισηγήσεις που έγιναν από τους δικηγόρους της Βουλής βρίσκονται σε αντίθεση με την ίδια την απόφαση της Βουλής των Αντιπροσώπων που στο προοίμιο διακηρύσσει ότι οι ενέργειες της εντάσσονται στα πλαίσια των εξουσιών και αρμοδιοτήτων που της παρέχει το Σύνταγμα. Η θέση αυτή βεβαιώνεται και από την κατάληξη της αποφάσεως που ζητεί τη διενέργεια εκλογών «εντός 45 ημερών, όπως προβλέπεται από το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας». Καλούμεθα να αποφασίσουμε αν η απόφαση αυτή της Βουλής συνάδει με τις πρόνοιες του Συντάγματος αναφορικά με τη θητεία του Προέδρου, και αν είναι δεσμευτική για τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Από την απάντηση στο ερώτημα αυτό, εξαρτάται η έκδοση της στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας.

3. Αφού εξέτασα τις εισηγήσεις που έγιναν, και ερεύνησα διεξοδικά το θέμα, συμπεραίνω ότι η απόφαση βρίσκεται σε αντίθεση και είναι ασύμφωνη με τρία άρθρα του Συντάγματος και, επιπρόσθετα, αντιστρατεύεται την αρχή της διακρίσεως των Πολιτειακών Εξουσιών που αποβλέπει στην αποκέντρωση της Κρατικής Εξουσίας. Και τούτο χάριν της σύμμετρης και ισόρροπης λειτουργίας του δημοκρατικού πολιτεύματος.

Συγκεκριμένα, η απόφαση είναι καταφανώς αντίθετη και ασύμφωνη με -

(1) Το άρθρο 43.1 του Συντάγματος που ορίζει ότι η

θητεία του Προέδρου της Δημοκρατίας είναι πενταετής.

- 5 (ii) Το άρθρο 44.1 του Συντάγματος που διαγράφει καθοριστικά τις συνθήκες παραιτήσεως και πτώσεως του Προέδρου της Δημοκρατίας από το αξίωμα του. Η παραμονή του Προέδρου της Δημοκρατίας στο αξίωμα του δεν εξαρτάται, σύμφωνα με το Κυπριακό Σύνταγμα, από τη θέληση ή την έκφραση εμπιστοσύνης της Βουλής.
- 10 (iii) Το άρθρο 179.1.2 του Συντάγματος που διακηρύσσει ότι το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας είναι ο υπέρτατος Νόμος της Πολιτείας, και απαγορεύει τη λήψη οποιασδήποτε αποφάσεως που είναι αντίθετη ή ασύμφωνη προς «οιανδήποτε των διατάξεων του Συντάγματος».
- 15 4. Η γνωμάτευση του Δικαστηρίου περιορίζεται στην έκφραση γνώμης σε ό,τι αφορά τη σκοπούμενη με την έκδοση της αποφάσεως διαμόρφωση του δικαίου αναφορικά με την παραμονή του Προέδρου της Δημοκρατίας στο Προεδρικό Αξίωμα, και την υποχρέωση για διενέργεια αναπληρωματικής εκλογής για ανάδειξη Προέδρου της Δημοκρατίας. Δεν αμφισβητείται η δικαιοδοσία της Βουλής των Αντιπροσώπων να εκφράζει απόψεις για το κυβερνητικό έργο και να προβαίνει σε εισηγήσεις για την αποτελεσματική λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος. Ψηφίσματα και αποφάσεις της Βουλής αυτής της μορφής έχουν εξωδικαστικό χαρακτήρα και η αξιολόγηση τους βρίσκεται έξω από τη σφαίρα δικαιοδοσίας της Δικαστικής Εξουσίας.
- 20 25 Επίσης, η Βουλή των Αντιπροσώπων που μαζί με τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας αποτελούν τους φορείς της πολιτικής εξουσίας, έχει κάθε δικαίωμα να παίρνει θέσεις για το πολιτικό μέλλον της Κύπρου χωρίς, όμως, οι αποφάσεις αυτές να δημιουργούν δίκαιο.
- 30 5. Εφόσο το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας ισχύει και εφαρμόζεται βάσει των αρχών του δικαίου της ανάγκης, επιτρέπεται η έκδοση μόνο νόμων και αποφάσεων που είναι σύμφωνες με τις πρόνοιες του Συντάγματος. Παρέκκλιση από τη θέση αυτή, θα ισοδυναμούσε με υπονόμηση του Κράτους Δικαίου. Κατά συνέπεια, η επίδικη
- 40 απόφαση της Βουλής είναι αντίθετη και ασύμφωνη με τις

προαναφερθείσες πρόνοιες του Συντάγματος, προσक्रούει στην αρχή της διακρίσεως των Πολιτειακών Εξουσιών, και στερείται για τους λόγους αυτούς νομικής ισχύος. Κατά συνέπεια, η απάντηση στο ερώτημα που τέθηκε στο Ανώτατο Δικαστήριο, είναι ότι η απόφαση της Βουλής των Αντιπροσώπων της 29.3.85, δε μπορεί να εκδοθεί με δημοσίευση στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας διότι θρίσκειται σε αντίθεση και είναι ασύμφωνη με το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας. 5

6. Ολόκληρο το σκεπτικό της αποφάσεως θα εκδοθεί το συντομότερο δυνατό και εν πάση περιπτώσει πριν από την 30ή Ιουνίου, 1985. Το κείμενο θα κατατεθεί στη Γραμματεία του Ανωτάτου Δικαστηρίου και αντίγραφα θα διανεμηθούν στους ενδιαφερόμενους. 10

ΚΟΥΡΡΗΣ Δ.: Μελέτησα με πολλή προσοχή τη γνωμάτευση του Δικαστή Γ. Μ. Πική. Βρίσκομαι σε απόλυτη ομοφωνία με αυτή και την υιοθετώ και σαν έκφραση των δικών μου θέσεων πάνω στο θέμα, χωρίς να παρίσταται ανάγκη να προσθέσω ο,τιδήποτε. 15

29 Ιουνίου 1985. 20

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗΣ, Πρ. ανέγνωσε το συμπληρωματικό σκεπτικό της γνωμάτευσης του Δικαστηρίου.

Όταν το Ανώτατο Δικαστήριο εξέδωσε, στις 10 Ιουνίου 1985, την, κατά πλειοψηφία, Γνωμάτευσή του στην παρούσα υπόθεση ανέφερε ότι συμπληρωματικό σκεπτικό θα εδίδετο μέχρι την 30η Ιουνίου 1985 και, ως εκ τούτου, η πλειοψηφία των Μελών του Δικαστηρίου (Μ. Τριανταφυλλίδης, Α. Λοΐζου, Γ. Μαλαχτός, Δ. Δημητριάδης, Λ. Σαββίδης, Α. Λώρης και Δ. Στυλιανίδης) δίδουν σήμερα το συμπληρωματικό τους σκεπτικό: 25 30

Το θέμα της συνταγματικότητας της επίδικης Απόφασης της Βουλής των Αντιπροσώπων, ημερομηνίας 29 Μαρτίου 1985 ανεφέρθη στο Ανώτατο Δικαστήριο από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας δυνάμει του Άρθρου 140 του Συντάγματος, το οποίο προνοεί ως ακολούθως: 35

«1. Ό Πρόεδρος και ό Άντιπρόεδρος της Δημοκρατίας από κοινού πρό της έκδόσεως νόμου ή αποφάσεως τινος της Βουλής των Άντιπροσώπων δικαιούνται να αναφερθώσιν εις τό Άνώτατον Συνταγματικόν Δικαστήριον ίνα γνωματεύση τοῦτο, κατά πόσον ό έν λό- 40

5 γω νόμος, απόφασις ἢ ὠρισμένη διάταξις αὐτῶν εὐρίσκειται εἰς ἀντίθεσιν ἢ εἶναι ἀσύμφωνος πρὸς διάταξιν τινα τοῦ Συντάγματος δι' οἰονδήποτε ἄλλον λόγον πλὴν τῆς δυσμενοῦς εἰς θάρος ἐκατέρας κοινότητος διακρίσεως.

10 2. Τὸ Ἀνώτατον Συνταγματικὸν Δικαστήριον ἐρευνᾷ τὸ ὑπὸ τὴν κρίσιν αὐτοῦ τεθὲν κατὰ τὴν πρώτην παράγραφον τοῦ παρόντος ἄρθρου Ζήτημα καὶ ἀφ' οὗ ἀκούσῃ τὰς ἀπόψεις τοῦ Προέδρου καὶ τοῦ Ἀντιπροέδρου τῆς Δημοκρατίας καὶ τῆς Βουλῆς τῶν Ἀντιπροσώπων ἐκδίδει τὴν γνωμάτευσιν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ τεθέντος αὐτῷ Ζητήματος καὶ κοινοποιεῖ ταύτην εἰς τὸν Πρόεδρον καὶ τὸν Ἀντιπρόεδρον τῆς Δημοκρατίας, ὡς καὶ εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Ἀντιπροσώπων.

15 3. Εἰς ἣν περίπτωσιν τὸ Ἀνώτατον Συνταγματικὸν Δικαστήριον γνωματεύσῃ ὅτι ὁ νόμος ἢ ἡ ἀπόφασις ἢ ἡ διάταξις τις αὐτῶν εὐρίσκειται εἰς ἀντίθεσιν ἢ ἀσυμφωνίαν πρὸς διάταξιν τινα τοῦ Συντάγματος, ὁ νόμος ἢ ἡ ἀπόφασις δὲν δύναται νὰ ἐκδοθῇ ὑπὸ τοῦ Προέδρου καὶ τοῦ Ἀντιπροέδρου τῆς Δημοκρατίας.»

25 Ἡ δικαιοδοσία τοῦ Ἀνωτάτου Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου δυνάμει τοῦ ανωτέρω Ἄρθρου 140 ασκείται ἀπὸ το Ἀνώτατο Δικαστήριον δυνάμει των ἄρθρων 9(α) καὶ 11(1) του περί Απονομῆς τῆς Δικαιοσύνης (Ποικίλαι Διατάξεις) Νόμου του 1964 (Νόμος 33/64).

30 Ἐν σχέσει με τις συνέπειες Γνωμάτευσης του Δικαστηρίου δυνάμει του Ἄρθρου 140 πρέπει να σημειωθεῖ ὅτι ὑπάρχει ἀντίφαση μεταξύ των ἐπισήμων κειμένων του Συντάγματος, του Ἑλληνικοῦ καὶ του Τουρκικοῦ, καὶ γι' αὐτὸ ἡ ἀντίφαση αὐτὴ πρέπει να ἐπιλυθεῖ ἀπὸ το Ἀνώτατο Δικαστήριον δυνάμει του Ἄρθρου 149(α) του Συντάγματος δι' ἀναφοράς στο σχετικὸ Ἀγγλικὸ κείμενο του προσχεδίου του Συντάγματος, ἡμερομηνίας 6 Ἀπριλίου 1960, το ὁποῖο

35 ὁ συνάδει με το Τουρκικὸ κείμενο. Ὡς ἐκ τούτου θεωροῦμε ὅτι ἡ ὀρθὴ διατύπωση τῆς παραγράφου 3 του Ἄρθρου 140 εἶναι ἐκείνη που χρησιμοποιεῖται στο Τουρκικὸ καὶ στο Ἀγγλικὸ κείμενο, ἰδίως διότι ἡ παράγραφος αὐτὴ ἀντιστοιχεῖ με τὴν παράγραφο 3 του ἀνάλογου Ἄρθρου 142 του Συντάγματος καὶ το Ἑλληνικὸ, Τουρκικὸ καὶ Ἀγγλικὸ κείμενο

40 τῆς παραγράφου 3 του Ἄρθρου 142 εἶναι το ἴδιο με το

Τουρκικό και Αγγλικό κείμενο της παραγράφου 3 του Άρθρου 140.

Αν και Αναφορά δυνάμει του Άρθρου 140, όπως η παρούσα, θα έπρεπε, κανονικά, να είχε γίνει από κοινού από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και τον Αντιπρόεδρο της Δημοκρατίας, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας εδικαιούτο να ενεργήσει μόνος του στην προκειμένη περίπτωση βάσει του «Δικαίου της Ανάγκης», επειδή από το τέλος του Δεκεμβρίου του 1963 δεν συμμετέχει κανείς στην Κυβέρνηση της Δημοκρατίας με την ιδιότητα του Αντιπροέδρου της Δημοκρατίας, λόγω εξαιρετικών συνθηκών για τις οποίες το Δικαστήριο έχει δικαστική γνώση.

Με την επίδικη Απόφαση της, ημερομηνίας 29 Μαρτίου 1985, η Βουλή των Αντιπροσώπων κάλεσε τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας να προχωρήσει στην άμεση προκήρυξη προεδρικών εκλογών οι οποίες να διεξαχθούν εντός σαράντα πέντε ημερών, σε περίπτωση μη συμμορφώσεώς του με Ψήφισμα της Βουλής των Αντιπροσώπων ημερομηνίας 22 Φεβρουαρίου 1985.

Η Απόφαση και το Ψήφισμα της Βουλής των Αντιπροσώπων υιοθετήθηκαν λόγω διαφωνίας, εν σχέσει με τον χειρισμό του Κυπριακού Προβλήματος μεταξύ του Προέδρου της Δημοκρατίας και της Βουλής των Αντιπροσώπων, αμοιτέρων φορέων βουλήσεως του Λαού από τον οποίον εκλέγονται.

Το Κυπριακό Πρόβλημα, όπως υφίσταται σήμερα, δεν επροβλέπετο, και δεν ήταν δυνατό να είχε προβλεφθεί, κατά την έναρξη της ισχύος του Συντάγματος της Κυπριακής Δημοκρατίας την 16η Αυγούστου 1960, και, ως εκ τούτου, στο Σύνταγμα δεν υπάρχει, ούτε και ήταν δυνατό να υπάρχει, διάταξη αναφορικά με τον χειρισμό του Κυπριακού Προβλήματος, επειδή το Πρόβλημα τούτο, λόγω της φύσεώς του, ευρίσκεται έξω από τα πλαίσια του Συντάγματος.

Στο Σύνταγμα ενσωματώθηκε η Βασική Δομή της Δημοκρατίας της Κύπρου η οποία συμφωνήθηκε με τη Συμφωνία της Ζυρίχης, ημερομηνίας 11 Φεβρουαρίου 1959, και τη Συμφωνία του Λονδίνου, ημερομηνίας 19 Φεβρουαρίου 1959, και, ως αποτέλεσμα, το Άρθρο 182 του Συντάγματος προνοεί ότι τα Βασικά Άρθρα του Συντάγματος, με τα οποία

ενσωματώθηκε στο Σύνταγμα η εν λόγω Βασική Δομή, δεν δύνανται να τροποποιηθούν καθ' οιονδήποτε τρόπο.

5 Λαμβάνουμε δικαστική γνώση ότι όπως συμφωνήθηκε μεταξύ του εκλιπόντος Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας Αρχιεπισκόπου Μακαρίου και του Τουρκοκύπριου ηγέτη κ. Ρ. Ντεκτάς, στις 12 Φεβρουαρίου 1977, και μεταξύ του Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας κ. Ση. Κυπριανού και του κ. Ρ. Ντεκτάς, στις 19 Μαΐου 1979 η λύση του Κυπριακού Προβλήματος θα συνεπάγεται ομοσπονδιακή δομή της
10 Κυπριακής Δημοκρατίας.

Είναι φανερό ότι η ομοσπονδιακή δομή δεν μπορεί να δημιουργηθεί χωρίς την τροποποίηση Βασικών Άρθρων του Συντάγματος της Δημοκρατίας και, ως εκ τούτου, θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν κατάλληλες διαδικασίες εξω
15 από τα πλαίσια του υφισταμένου Συντάγματος της Κύπρου.

Αν και το Κυπριακό Πρόβλημα ευρίσκεται, λόγω της φύσεως του, έξω από τα πλαίσια του Συντάγματος της Κύπρου είναι, εν τούτοις, δικαίωμα εκλελεγμένων πολιτικών
20 οργάνων τα οποία εκφράζουν κατά την άσκηση των οικείων αρμοδιοτήτων τους τη βούληση του Λαού, όπως ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας και η Βουλή των Αντιπροσώπων, να λαμβάνουν πολιτικές αποφάσεις σχετικά με το Κυπριακό Πρόβλημα.

25 Η επίδικη Απόφαση της Βουλής των Αντιπροσώπων, ημερομηνίας 29 Μαρτίου 1985, είναι έκφραση πολιτικής βουλήσεως σχετικά με τον χειρισμό του Κυπριακού Προβλήματος, επειδή όμως το Κυπριακό Πρόβλημα, λόγω της φύσεως του, ευρίσκεται έξω από τα πλαίσια του Συντάγματος,
30 η Απόφαση αυτή δεν είναι δυνατό νò εκδοθεί από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας με δημοσίευση στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας δυνάμει του Άρθρου 52 του Συντάγματος.

35 Το Δικαστήριο δύναται να ασκεί τη διαδικασία του δυνάμει του Άρθρου 140 του Συντάγματος μόνο εν σχέσει με νόμους ή αποφάσεις της Βουλής των Αντιπροσώπων οι οποίες είναι δυνατόν να εκδοθούν με δημοσίευση στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας δυνάμει του Άρθρου 52 του Συντάγματος, και αυτό συνάγεται σαφώς από τις

πρόνοιες της παραγράφου 1 του Άρθρου 140, οι οποίες πρέπει να ερμηνευθούν μαζί με το Άρθρο 52, όπως επίσης και από τις πρόνοιες της παραγράφου 3 του Άρθρου 140.

Συνεπώς μόνο νόμος ή απόφαση της Βουλής των Αντιπροσώπων η οποία είναι δυνατό να εκδοθεί δυνάμει του ανωτέρω Άρθρου 52 δύναται να αναφερθεί από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας στο Δικαστήριο δυνάμει του Άρθρου 140, και εάν το Δικαστήριο αποφανθεί ότι οιοσδήποτε νόμος ή απόφαση της Βουλής των Αντιπροσώπων δεν είναι δυνατό να εκδοθεί από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας δυνάμει του εν λόγω Άρθρου 52 τότε το Δικαστήριο δεν γνωματεύει κατά πόσο ο νόμος ή η απόφαση ευρίσκεται σε αντίθεση ή είναι ασύμφωνη με οποιαδήποτε άλλη διάταξη του Συντάγματος.

Ως εκ τούτου επειδή έχουμε αποφανθεί ότι η επίδικη Απόφαση της Βουλής των Αντιπροσώπων δεν είναι δυνατό να εκδοθεί από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας δυνάμει του Άρθρου 52, δεν εγείρεται θέμα έρευνας και γνωμάτευσης του Δικαστηρίου σχετικά με την άποψη του Προέδρου της Δημοκρατίας ότι η Απόφαση αυτή ευρίσκεται σε αντίθεση ή είναι ασύμφωνη με τα Άρθρα 43.1, 44.1, 46, 61, 82 και 179 του Συντάγματος.

ΠΙΚΗΣ Δ.: Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας με τις πρόνοιες του άρθρου 140 παρέχει δικαιοδοσία στο Ανώτατο Δικαστήριο να αποφασίζει τη συνταγματικότητα νόμων ή αποφάσεων της Βουλής των Αντιπροσώπων οι οποίες αποστέλλονται για έκδοση. Η δικαιοδοσία ασκείται έπειτα από αίτηση του Προέδρου της Δημοκρατίας ο οποίος έχει τη συνταγματική ευθύνη για την έκδοση νόμων και αποφάσεων, με τη δημοσίευση τους στην Επίσημη Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Τα άρθρα 52 και 140 του Συντάγματος παρέχουν εξουσία στον Πρόεδρο να ζητήσει τη γνώμη του Ανωτάτου Δικαστηρίου για τη συνταγματικότητα νόμου ή αποφάσεως της Βουλής, της οποίας ζητείται η έκδοση. Όταν ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας αναφέρει τη συνταγματικότητα νόμου για γνωμάτευση δυνάμει των προνοιών του άρθρου 140, το Ανώτατο Δικαστήριο έχει συνταγματικό καθήκον να αποφασίσει κατά πόσο ο νόμος ή η απόφαση συνάδει με το Σύνταγμα. Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο έχει καθήκον να εξετάσει κατά πόσο ο νόμος ή η απόφαση, ή οποιοδήποτε μέρος τους, ευρίσκεται σε αν-

τίθεση ή είναι ασύμφωνη με οποιαδήποτε πρόνοια του Συντάγματος. Το άρθρο 140.1 έχει ως εξής:

5 «Ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας από κοινού προ της εκδόσεως νόμου ή αποφάσεώς τι-
νος της Βουλής των Αντιπροσώπων δικαιούνται να ανα-
ναφερθώσιν εις το Ανώτατον Συνταγματικόν Δικαστή-
ριον ίνα γνωματεύση τούτο, κατά πόσον ο εν λόγω νό-
μος, απόφασις, ή ωρισμένη διάταξις αυτών ευρίσκε-
10 ται εις αντίθεσιν ή είναι ασύμφωνος προς διάταξιν τινα
του Συντάγματος δι' οιονδήποτε άλλον λόγον πλην της
δυσμενοῦς εις βάρος έκατέρας κοινότητος διακρίσε-
ως.»

Ενώ εκκρεμεί η γνωμάτευση του Ανωτάτου Δικαστηρίου
η έκδοση του νόμου ή της αποφάσεως αναστέλλεται. Οι
15 ρητές πρόνοιες της παραγράφου 2 του άρθρου 140 δεν α-
φήνουν αμφιβολία ως προς την επιτακτική φύση της δικαιο-
δοσίας του Ανωτάτου Δικαστηρίου να αποφαινεται για τη
συνταγματικότητα νόμου ή αποφάσεως που κοινοποιείται
για έκδοση. Το άρθρο 140.2 έχει ως εξής:

20 «Το Ανώτατον Συνταγματικόν Δικαστήριον ερευνά
το υπό την κρίσιν αυτού τεθέν κατά την πρώτην παρά-
γραφον του παρόντος άρθρου Ζήτημα και αφ' ου ακού-
ση τας απόψεις του Προέδρου και του Αντιπροέδρου
της Δημοκρατίας και της Βουλής των Αντιπροσώπων
25 εκδίδει την γνωμάτευσιν αυτού επί του τεθέντος αυτώ
Ζητήματος και κοινοποιεί ταύτην εις τον Πρόεδρον και
τον Αντιπρόεδρον της Δημοκρατίας, ως και εις την
Βουλήν των Αντιπροσώπων.»

30 Η δικαιοδοσία του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρί-
ου βάσει του άρθρου 140 ασκείται τώρα από το Ανώτατο
Δικαστήριον, σύμφωνα με τις πρόνοιες του Περί Απονομής
της Δικαιοσύνης (Ποικίλαι Διατάξεις) Νόμου-33/64.

35 Η απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου παρόλο που πε-
ριγράφεται ως γνωμάτευση, αποτελεί, σύμφωνα με τις πρό-
νοιες της παραγράφου 3 του άρθρου 140, δεσμευτική δικαιο-
δοσική απόφαση, καθοριστική για τη συνταγματικότητα νό-
μου ή αποφάσεως της οποίας ζητείται η έκδοση. Η υπο-
χρέωση του Προέδρου για την έκδοση της αποφάσεως ε-
ξαρτάται αποκλειστικά από την κρίση του Δικαστηρίου ανα-
40 φορικά με τη συνταγματικότητα της.

Η δικαιοδοσία του Ανωτάτου Δικαστηρίου βάσει του άρθρου 140 περιορίζεται στην έκφραση γνώμης επί της συνταγματικότητας της νομοθεσίας ή αποφάσεως που υποπέλ-
 λεται για έκδοση· ειδικότερα, η δικαιοδοσία περιορίζεται στην έκφραση γνώμης κατά πόσο ο νόμος ή απόφαση ευ-
 ρίσκεται σε αντίθεση ή είναι ασύμφωνη με μια ή περισσό-
 .5
 -τερες πρόνοιες του Συντάγματος¹. Το άρθρο 140 επενερ-
 γεί ως πρόσθετη προστασία των θεσμών του δικαίου γιατί
 δημιουργεί τους αναγκαίους μηχανισμούς για τον προσδιο-
 ρισμό της συνταγματικότητας νόμου ή αποφάσεως προτού 10
 αποκτήσουν την ισχύ νόμου, χάριν της συνταγματικής τά-
 ξεως και του κράτους δικαίου. Αποτρέπονται με τον τρόπο
 αυτό παραβιάσεις ή παρεκκλίσεις από το Σύνταγμα που α-
 ποτελεί τον θεμελιώδη νόμο της χώρας. Το άρθρο 179.1 δι-
 ακηρύσσει ότι το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας εί-
 ναι ο υπέρτατος νόμος. Καμιά εξουσία ή δικαιοδοσία ή αρ-
 μοδιότητα δε μπορεί να ασκηθεί από οποιαδήποτε αρχή της
 15
 Δημοκρατίας κατά παράβαση ή σε αντίθεση προς τις συν-
 ταγματικές πρόνοιες. Δικαιοδοσία παρόμοια με εκείνη που
 παρέχεται στο Ανώτατο Δικαστήριο με το άρθρο 140 ασκεί-
 20
 -ται και από το Συνταγματικό Συμβούλιο της Γαλλίας. Ο
 σκοπός της δικαιοδοσίας, όπως και στην Κύπρο, είναι να
 οριοθετήσει το δρόμο της νομιμότητας και να αποτρέψει
 την έκδοση αντισυνταγματικών νόμων και αποφάσεων στη
 25
 γένεση τους.¹

Επικαλούμενος τις εξουσίες που του παρέχει το άρθρο 140, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας ανέφερε στο Ανώτατο Δικαστήριο για γνωμάτευση τη συνταγματικότητα της πα-
 ραγράφου 3 της αποφάσεως της Βουλής των Αντιπροσώ-
 30
 -πων της 29ης Μαρτίου, 1985. Η απόφαση κοινοποιήθηκε
 στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας για έκδοση με επιστολή
 του Γενικού Διευθυντή της Βουλής, ημερομηνίας 2.4.85. Το
 μέρος της αποφάσεως, η συνταγματικότητα του οποίου
 προσβάλλεται, είναι το διατακτικό μέρος και συγκεκριμένα
 η παράγραφος 3. Με αυτή η Βουλή αξιώνει επιτακτικά από
 35
 τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας να συμμορφωθεί με τις πρό-
 νοιες του ψηφίσματος της Βουλής της 22.2.85 αναφορικά
 με τους χειρισμούς για τη λύση του Κυπριακού και συναφή

¹ Βλέπε, Γενικός Εισαγγελέας v. Ιμπραχίμ Και Άλλων, 1984 Α.Α.Δ. 195.

¹ Βλέπε τις αποφάσεις του Συνταγματικού Συμβουλίου της Γαλλίας, αρ. 78-73 ημερ. 28.12.76, και αρ. 78-102 ημερ. 17.1.79.

θέματα, και σε περίπτωση μη συμμορφώσεως να προχωρήσει στην προκήρυξη Προεδρικών εκλογών για να εκφράσει, όπως αναφέρεται, ο λαός την κυρίαρχη θέληση του «οι οποίες να διεξαχθούν εντός 45 ημερών, όπως προβλέπεται από τό Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας». Παρόλο που η απόφαση δεν εξειδικεύει το άρθρο ή τα άρθρα του Συντάγματος επί των οποίων βασίστηκε η Βουλή των Αντιπροσώπων, είναι πρόδηλο από το λεκτικό και περιεχόμενο της αποφάσεως ότι η Βουλή είχε υπόψη της το άρθρο 44.4 του Συντάγματος το οποίο προνοεί για τη διενέργεια αναπληρωματικής εκλογής στην περίπτωση κενώσεως της θέσεως του Προέδρου της Δημοκρατίας προ της εκπνοής της πενταετούς θητείας του εντός περιόδου «μη υπερβαινούσης τας τεσσαράκοντα πέντε ημέρας, αφ' ης επήλθαν οιαδήποτε των εν τη πρώτη παραγράφω αναφερομένων γεγονότων.»

Αφού άκουσε την επιχειρηματολογία της Γενικού Εισαγγελέα και του Βοηθού Γενικού Εισαγγελέα εκ μέρους του Προέδρου της Δημοκρατίας, και τους δικηγόρους της Βουλής των Αντιπροσώπων, όπως επιβάλλει η παράγραφος 2 του άρθρου 140, το Ανώτατο Δικαστήριο έδωσε τη γνώμη του την 10η Ιουνίου, 1985. Ασκώντας τη δικαιοδοσία που παρέχει στο Ανώτατο Δικαστήριο το άρθρο 140, απεφάσισα ότι το επίδικο μέρος της αποφάσεως της Βουλής των Αντιπροσώπων της 29.3.85, δηλαδή η παράγραφος 3, είναι αντιουταγματική, ασύμφωνη και αντίθετη προς·

- (α) Το άρθρο 43.1 του Συντάγματος που προνοεί ότι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας κατέχει το αξίωμα του για πενταετή περίοδο,
- 30 (β) το άρθρο 44.1 του Συντάγματος το οποίο ορίζει εξαντλητικά τις συνθήκες υπό τις οποίες η θέση του Προέδρου της Δημοκρατίας κενούται, και
- (γ) το άρθρο 179.1.2 που απαγορεύει τη θέσπιση από τη Βουλή νόμου ή αποφάσεως η οποία ευρίσκεται σε αντίθεση ή είναι ασύμφωνη προς οποιεσδήποτε πρόνοιες του Συντάγματος, τον υπέρτατο νόμο της Δημοκρατίας.

Απεφάσισα επίσης ότι η απόφαση συγκρούεται και, κατ' επέκταση, είναι ασύμφωνη και αντίθετη με την αρχή του διαχωρισμού των πολιτειακών εξουσιών, βάσει της οποίας

οι εξουσίες κατανέμονται στη Νομοθετική, την Εκτελεστική και τη Δικαστική Εξουσία της Πολιτείας. Κατ' ακολουθία, προς εκπλήρωση του συνταγματικού καθήκοντος του Ανωτάτου Δικαστηρίου δυνάμει των προνοιών της παραγράφου 2 του άρθρου 140 του Συντάγματος, απεφάσισα 5
ότι η υπό συζήτηση απόφαση δε μπορούσε να εκδοθεί.

Στη γνωμάτευση της 10.6.85 αναφέρθηκε ότι το πλήρες σκεπτικό της γνωματεύσεως θα δημοσιευτεί μέχρι 30.6.85. Η πλήρης αιτιολόγηση δικαστικής αποφάσεως είναι σύμφωνη με τις παραδόσεις της Κυπριακής Δικαιοσύνης ως προς τον τύπο της δικαστικής αποφάσεως, πρακτική που επίσης επιβάλλεται από τις πρόνοιες της παραγράφου 2 του άρθρου 30 του Συντάγματος. Η γνωμάτευση της 10.6.85 εκθέτει τα συμπεράσματα μου και διαγράφει τους λόγους που τεκμηριώνουν τα συμπεράσματα αυτά. Σκοπός αυτής της αποφάσεως είναι η πληρέστερη αιτιολόγηση της γνωματεύσεως που έχει ήδη δοθεί. Δε θα εξετάσω πτυχές της γνωματεύσεως που δε χρειάζονται περαιτέρω ανάλυση, όπως η αναφορά στο δίκαιο της ανάγκης. Τα σημεία γύρω από τα οποία θα περιστραφεί η αιτιολόγηση της αποφάσεως είναι :- 10
15
20

- (Α) Έκδοση νόμων και αποφάσεων, το αντικείμενο και οι σκοποί της
- (Β) Η δικαιοδοσία του Ανωτάτου Δικαστηρίου βάσει του άρθρου 140, η φύση, έκταση και περιεχόμενο της.
- (Γ) Η αρχή της διακρίσεως των εξουσιών με ειδική αναφορά στο Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας, και τέλος, 25
- (Δ) το κράτος δικαίου και η υπεροχή του νόμου.

Σύντομη μόνο αναφορά θα γίνει στη νομολογία άλλων χωρών επειδή συνδέεται με τις ιδιομορφίες των Συνταγμάτων τους. Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας δε βασίζεται στα συνταγματικά πρότυπα οποιασδήποτε άλλης χώρας' πρόκειται για ένα πολύ λεπτομερές Σύνταγμα που ρυθμίζει διεξοδικά την άσκηση κάθε πτυχής κρατικής εξουσίας 30
35

Έκδοση Νόμων και Αποφάσεων:

Έκδοση είναι η διαδικασία πανηγυρικής διακήρυξης του νόμου με δημοσίευση στην Επίσημη Εφημερίδα της Κυβερ-

νήσεως. Η έκδοση αποτελεί προϋπόθεση για την εφαρμογή οποιουδήποτε νόμου ή αποφάσεως της Βουλής των Αντιπροσώπων. Χωρίς έκδοση κανένας νόμος ή απόφαση δεν αποκτά νομική ισχύ. Στην Κύπρο, όπως και σε άλλες χώρες¹, η αρμοδιότητα για έκδοση νόμων και αποφάσεων ανήκει στον Αρχηγό της Πολιτείας². Το άρθρο 52 του Συντάγματος καθιστά υποχρεωτική για τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας την έκδοση νόμων ή αποφάσεων με δημοσίευση στην Επίσημη Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, εκτός αν ασκήσει το δικαίωμα αρνησικυρίας, βάσει του άρθρου 50, ή αναπέμψει το νόμο ή απόφαση στη Βουλή για επανεξέταση, βάσει του άρθρου 51, ή ασκήσει «το δικαίωμα αναφοράς στο Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο, όπως προνοείται στο άρθρο 140....».

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δεν είναι ο κριτής της συνταγματικότητας των νόμων ή των αποφάσεων που υποβάλλονται για έκδοση. Σύμφωνα με την αρχή του διαχωρισμού των εξουσιών που διέπει κάθε μέρος του Συντάγματος, η δικαιοδοσία για κρίση της συνταγματικότητας νόμου και αποφάσεως ανήκει στις δικαστικές αρχές, συγκεκριμένα στην ανώτατη δικαστική αρχή, το Ανώτατο Δικαστήριο της Κύπρου. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δεν έχει διακριτική ευχέρεια να αρνηθεί την έκδοση νόμου. Μπορεί να αρνηθεί την έκδοση νόμου μόνο κατόπιν γνωματεύσεως του Ανωτάτου Δικαστηρίου σε διαδικασία αναφοράς βάσει του άρθρου 140.

Η φύση και οι όροι ασκήσεως της δικαιοδοσίας του Ανωτάτου Δικαστηρίου καθορίζονται επακριβώς στο άρθρο 140. Το Ανώτατο Δικαστήριο υποχρεούται να εκφράσει τη γνώμη του «... κατά πόσον ο νόμος ή απόφασις ή οποιονδήποτε συγκεκριμένον μέρος τους ευρίσκεται εις αντίθεσιν ή είναι ασύμφωνη με οποιανδήποτε πρόνοιαν του Συντάγματος....». Προς εκπλήρωση αυτού του καθήκοντος, εξέτασα το αμφισβητούμενο μέρος της αποφάσεως. Κατέληξα, για

¹ Βάσει των προνοιών του άρθρου 52, νόμοι και αποφάσεις εκδίδονται από κοινού από τον Πρόεδρο και Αντιπρόεδρο της Δημοκρατίας Στην υπόθεση Γενικός Εισαγγελέας v. Ιμπραχίμ Και άλλων, 1964 Α.Α.Δ. 195, απεφασίσθη ότι ενόψει της αποχωρήσεως του Αντιπροέδρου από τα καθήκοντα του, η έκδοση μπορεί να γίνει, σύμφωνα με τις αρχές του δικαίου της ανάγκης, από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας χωρίς τη συνενέργεια του Αντιπροέδρου

² Dalloz—Repertoire de Droit Public et Administratif Mise a Jour 1984, p. 1013; Andre Hauriou—Droit Constitutionnel et Institutions Politique, 1976.

τους λόγους που αναφέρονται στη γνωμάτευση, ότι η απόφαση ευρίσκεται σε αντίθεση και είναι ασύμφωνη με τα άρθρα 43.1, 44.1 και 179.1.2 και την αρχή της διακρίσεως των εξουσιών που καθιερώνει το Σύνταγμα. Δεν έχω ακούσει κανένα επιχείρημα από τους δικηγόρους της Βουλής 5
 ότι το διατακτικό μέρος της αποφάσεως της 29.3.85 συμβιβάζεται με τις πρόνοιες οποιουδήποτε από τα προαναφερθέντα άρθρα του Συντάγματος. Καμιά τέτοια επιχειρηματολογία δε μπορούσε να προβληθεί ενόψει των ρητών προνοιών των πιο πάνω άρθρων του Συντάγματος. 10

Η Φύση της Δικαιοδοσίας του Ανωτάτου Δικαστηρίου βάσει του Άρθρου 140:

Η άσκηση της δικαιοδοσίας που εναποτίθεται στο Ανώτατο Δικαστήριο βάσει του άρθρου 140 είναι επιτακτική, δεδομένου ότι η γνώμη του ζητείται σύμφωνα με τους όρους 15
 που διαγράφει το Σύνταγμα, δηλαδή στα πλαίσια αναφοράς του Προέδρου της Δημοκρατίας για να αποφασιστεί η συνταγματικότητα νόμου ή αποφάσεως της οποίας η έκδοση 20
 ζητείται από τη Βουλή των Αντιπροσώπων. Ακριβώς όπως η υπόθεση ενώπιόν μας. Το Ανώτατο Δικαστήριο δεν έχει διακριτική ευχέρεια να αποποιηθεί την ανάληψη και άσκηση αυτής της δικαιοδοσίας. Οι πρόνοιες του άρθρου 140 δεν επιδέχονται άλλη ερμηνεία. Άρνηση ασκήσεως της δικαιοδοσίας του Ανωτάτου Δικαστηρίου βάσει του άρθρου 140, 25
 όπως η εισήγηση των δικηγόρων της Βουλής, θα είχε σοβαρές επιπτώσεις επί της συνταγματικής τάξεως. Η λειτουργία του δικαίου θα περιήρχετο σε αδιέξοδο. Όπως επεξηγήθηκε στη γνωμάτευση, μοναδική επιδίωξη της Βουλής των Αντιπροσώπων με την αξίωση για έκδοση της υπό 30
 συζήτηση αποφάσεως, ήταν η δημιουργία υποχρεώσεως στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας να συμμορφωθεί με το ψήφισμα της Βουλής των Αντιπροσώπων και στην περίπτωση μη συμμορφώσεως του να εγκαταλείψει το αξίωμα του Προέδρου της Δημοκρατίας και να προχωρήσει στην προκήρυξη αναπληρωματικής εκλογής. 35

Και το ερώτημα το οποίο πρέπει να απαντήσουμε είναι κατά πόσο η δημιουργία τέτοιας υποχρεώσεως συνάδει με τις πρόνοιες του Συντάγματος και την αρχή του διαχωρισμού των κρατικών εξουσιών. Εφόσο η απόφαση ήταν αντίθετη με τα άρθρα του Συντάγματος που καθορίζονται στη 40

γνωμάτευση και την αρχή της διακρίσεως των εξουσιών η απόφαση κηρύχθηκε αντισυνταγματική.

5 Στην υπόθεση Γενικός Εισαγγελέας ν. Γεωργίου (1984) 2 Α.Α.Δ. 251, 268, τονίστηκε ότι η δικαιοδοσία του Ανωτάτου Δικαστηρίου να αποφαίνεται επί συνταγματικών θεμάτων πηγάζει από το Σύνταγμα και η άσκηση της διέπεται από τους όρους και περιορισμούς που προνοούνται στο Σύνταγμα. Στην υπόθεση Γεωργίου, ομόφωνα αποφασίστηκε από το Ανώτατο Δικαστήριο ότι η έκπτωση Βουλευτή από το αξίωμα του δεν ανάγεται στη δικαιοδοσία της Βουλής των Αντιπροσώπων, για το λόγο ότι το Σύνταγμα έχει εμπιστευθεί τη δικαιοδοσία αυτή στις δικαστικές αρχές της Πολιτείας. Συνταγματικές πρόνοιες και πρακτική που τυγχάνουν εφαρμογής σε άλλες χώρες κρίθηκαν ότι είναι άσχετες ενόψει των ρητών προνοιών του Κυπριακού Συντάγματος αναφορικά με τους όρους υπό τους οποίους διατηρούν το αξίωμα τους οι Βουλευτές.

20 Παρά τους σαφείς και επιτακτικούς όρους υπό τους οποίους ασκείται η δικαιοδοσία του Ανωτάτου Δικαστηρίου βάσει του άρθρου 140, οι δικηγόροι της Βουλής μας κάλεσαν να μη ασκήσουμε τη δικαιοδοσία αυτή για δυό λόγους, ειδικά επειδή -

- (α) Η απόφαση είναι κατ' ισχυρισμό εξωσυνταγματική, δηλαδή, έξω από τα πλαίσια του Συντάγματος, και
- 25 (β) πρόκειται για πολιτικό θέμα.

Οι εισηγήσεις των δικηγόρων της Βουλής προς υποστήριξη των θέσεων αυτών βασίστηκαν πρώτιστα στις αποφάσεις Δικαστηρίων των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής.

- 30 (B) (α) Εξωσυνταγματική Απόφαση: Κατά την κρίση μου η εισήγηση ότι πρέπει να αρνηθούμε την άσκηση της δικαιοδοσίας που παρέχεται βάσει του άρθρου 140 επειδή πρόκειται για εξωσυνταγματικό θέμα, υποδηλώνει επίγνωση ότι οι πρόνοιες της παραγράφου 3 της αποφάσεως της Βουλής ημερομηνίας 29.3.85 είναι ασυμβίβαστες με τις επιτακτικές πρόνοιες του Συντάγματος. Είναι πρόδηλο από τη φρασεολογία της επίδικης αποφάσεως ότι η Βουλή αποσκοπούσε με την έκδοση της αποφάσεως να δημιουργήσει νομική υποχρέωση για την κένωση της θέσεως του

Προέδρου της Δημοκρατίας και τη διενέργεια αναπληρωματικής εκλογής. Όπως σε κάθε περίπτωση που νόμος ή απόφαση παραπέμπεται για έκδοση η συνταγματικότητα τους, όταν αναφερθεί στο Ανώτατο Δικαστήριο βάσει του άρθρου 140 πρέπει να κριθεί σύμφωνα με τις συνταγματικές πρόνοιες. Η εισήγηση ότι πρέπει να μη ασκήσουμε τη δικαιοδοσία μας παραβλέπει τις νομικές επιπτώσεις που θα είχε η απόφαση της Βουλής μετά την έκδοση. 5

Επί πλέον, η εισήγηση ότι η απόφαση είναι εξω-συνταγματική συγκρούεται με τη δεδηλωμένη θέση της Βουλής των Αντιπροσώπων, όπως αναφέρεται στο προοίμιο της αποφάσεως της 29.3.85, ότι αντλεί αρμοδιότητα για τη λήψη της αποφάσεως από τις εξουσίες που της παρέχει το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας. Τό ότι η Βουλή των Αντιπροσώπων επεδίωκε να ενεργήσει μέσα στα πλαίσια των εξουσιών που της παρέχει το Σύνταγμα, καταμαρτυρείται και από την ίδια την επίδικη απόφαση με την οποία ζητείται η διενέργεια εκλογών μέσα στα χρονικά πλαίσια και σύμφωνα με το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας. Το μόνο άρθρο του Συντάγματος που κάνει πρόνοια για τη διενέργεια αναπληρωματικής εκλογής μέσα σε 45 μέρες από τήν κένωση της θέσεως του Προέδρου της Δημοκρατίας, είναι το άρθρο 44.4. Η εφαρμογή του εξαρτάται από την παραίτηση ή πτώση του Προέδρου από το αξίωμα του, όπως προνοείται στην παράγραφο 1 του άρθρου 44. 10
15
20
25

Η υπό κρίση απόφαση της Βουλής, σε συνδυασμό με την αείωση της Βουλής για έκδοση της, αποσκοπούσε στη δημιουργία δικαιωμάτων και υποχρεώσεων στη σφαίρα του δικαίου. Επομένως, πρέπει να κριθεί με βάση εκείνες τις πρόνοιες του Συντάγματος που διέπουν την παραμονή στο αξίωμα του Προέδρου της Δημοκρατίας και την αρχή του διαχωρισμού των εξουσιών. Κανένας νόμος ή απόφαση της Βουλής των Αντιπροσώπων που βρίσκεται σε αντίθεση ή είναι ασύμφωνη με πρόνοιες του Συντάγματος δε μπορεί να αποκτήσει την ισχύ νόμου, όπως 30
35
40

κατηγορηματικά προβλέπει το άρθρο 179.2. Τόσο
σαν θέμα αρχής, όσο και σαν θέμα νομολογίας¹, η
δικαιοδοσία του Ανωτάτου Δικαστηρίου, αναφορικά
με την κρίση της συνταγματικότητας νόμου ή απο-
φάσεως, περιορίζεται στις νομικές της επιπτώσεις
και δεν επεκτείνεται στα κίνητρα της Βουλής ούτε
εξετάζει τη σοφία των προνοιών της. Οι κριτές των
πράξεων του έργου του νομοθετικού σώματος που
αποτελεί πολιτικό σώμα, είναι ο λαός που τους εκλέ-
γει στη νομοθετική εξουσία και προς τον οποίο είναι
υπόλογοι. Ο ρόλος του Δικαστηρίου περιορίζεται στην
εξέταση της συνταγματικότητας νόμων ή αποφάσε-
σεων της Βουλής των Αντιπροσώπων. Η Δικαστική
Εξουσία δεν είναι ο επιτηρητής των πράξεων των
άλλων δύο Εξουσιών της Κρατικής Εξουσίας αλλά ο
θεματοφύλακας του Συντάγματος και του κράτους
δικαίου. Οι εξουσίες και αρμοδιότητες της Βουλής
των Αντιπροσώπων, όπως και εκείνες των άλλων δυο
Πολιτειακών Εξουσιών, της Εκτελεστικής και της Δι-
καστικής, εκπηγάζουν από το Σύνταγμα και η άσκηση
τους εξαρτάται από τις πρόνοιες του. Καμιά εξου-
σία ή αρμοδιότητα δε μπορεί να θεσπιστεί έξω από
τα πλαίσια του Συντάγματος. Εκείνο που η Βουλή
επεδίωξε να επιτύχει με την επίδικη απόφαση, ήταν
η ρύθμιση των όρων παραμονής του Προέδρου της
Δημοκρατίας στην εξουσία κατά τρόπο αντίθετο και
ασύμφωνο από εκείνον που προβλέπει το Σύνταγμα.
Γι' αυτό κηρύχθηκε αντισυνταγματική.

Πολιτικό Θέμα:

Σειρά δικαστικών αποφάσεων των Ηνωμένων Πολιτειών
της Αμερικής τείνει να καθιερώσει ότι τα Δικαστήρια δεν
πρέπει να επιλύουν θέματα που έχουν κατά βάση πολιτικό
χαρακτήρα. Η θέση αυτή με βρίσκει απόλυτα σύμφωνο. Εί-
ναι γι' αυτόν τον λόγο που τα Δικαστήρια δεν εξετάζουν τα
κίνητρα ή την ορθότητα των πράξεων των πολιτικών αρ-
χών, όπως εκείνες της Βουλής των Αντιπροσώπων, αλλά
περιορίζουν το έργο τους στην εξέταση της νομιμότητας
των πράξεων αυτών.

¹ Βλέπε, Συμβούλιο για την Εγγραφή Αρχιτεκτόνων και Πολιτικών Μηχανικών v. Χριστόδουλου Κυριακίδη (1966) 3 A.A.Δ. 640, 645, 654.

Εξάλλου, τα Δικαστήρια δεν έχουν δικαίωμα να αποποιηθούν δικαιοδοσία η οποία τους παρέχεται από το Σύνταγμα ή από οποιονδήποτε νόμο της Πολιτείας που συνάδει με το Σύνταγμα. Οριστικά, η άσκηση της δικαιοδοσίας του Ανωτάτου Δικαστηρίου δεν εξαρτάται από το υπόβαθρο του νόμου ή της αποφάσεως της οποίας ζητείται η έκδοση, ή την πολιτική αντιδικία η οποία την περιβάλλει. Το Ανώτατο Δικαστήριο έχει συνταγματικό καθήκον, όπως ορίζει το άρθρο 140, να εξετάζει τις νομικές επιπτώσεις του νόμου ή αποφάσεως της οποίας ζητείται η έκδοση για να αποφασιστεί κατά πόσο είναι σύμφωνη με το Σύνταγμα, ή αν βρίσκεται σε αντίθεση ή είναι ασύμφωνη με οποιαδήποτε από τις διατάξεις του. Καμιά από τις αποφάσεις Δικαστηρίων στις οποίες έγινε παραπομπή¹ από τους δικηγόρους της Βουλής δε θεμελιώνει ή υποστηρίζει ότι πρέπει να αποφύγουμε να εξετάσουμε τη συνταγματικότητα νόμου ή αποφάσεως που αποβλέπει στη δημιουργία εννόμων δικαιωμάτων και υποχρεώσεων. Το αντικείμενο της δικαστικής έρευνας, σύμφωνα με το άρθρο 140, είναι οι νομικές επιπτώσεις της αποφάσεως που αποστέλλεται για έκδοση και κατά πόσο συνάδει με το Σύνταγμα. Όχι οι πολιτικές επιδιώξεις πίσω από την απόφαση. Οι αποφάσεις στις οποίες έγινε αναφορά, υποστηρίζουν ότι το Δικαστήριο πρέπει να επιλαμβάνεται κάθε νομικού θέματος το οποίο τίθεται ενώπιον του. Η απόφαση στην υπόθεση *Baker*², όπου γίνεται προσπάθεια καθορισμού των χαρακτηριστικών πολιτικού θέματος, σαφώς αναγνωρίζει ότι τα Δικαστήρια επιλαμβάνονται κάθε υποθέσεως στην οποία εγείρονται νομικά θέματα. Η αρχή η οποία διέπει την προσέγγιση της Αμερικανικής νομολογίας είναι ότι τα Δικαστήρια δεν πρέπει να ασκούν δικαιοδοσία σε θέματα τα οποία ανατίθενται από το Σύνταγμα σε μια από τις πολιτικές εξουσίες της Πολιτείας, πράγμα που θα αποτελούσε επέμβαση της Δικαστικής Εξουσί-

¹ *Martin Luther v. Luther M Borden* (1849) 12 L.E. p. 581, at pp. 592, 599, 603, 604; *Henry A Oetzen v. Central Leather Company* (1918) 62 L.E., p. 726 at pp. 731, 732; *Colegrove v. Green* (1946) 90 L.E. p. 1432; *Charles W. Baker v Joe C Carr* (1962) 7 L.E. 2d p. 663 at pp. 680, 681, 684, 685, 686. *Powell v. McCormack* (1969) 23 L.E. (2d) at pp. 491, 532. *United States v. Nixon* (1974) 41 L.E. 2d at p. 1039—See, *Rossum & Tarr*, pp. 153, 154; *F. David Mathews v. Santiago Diaz* (1976) 48 L.E. 2nd Ed., p. 478 at pp. 490, 491; *Ins. v. Chadha* (1983) 77 L.E. 2d p. 317 at pp. 338, 339, 349; *Lawrence O'Brien v. Willie Brown* (1972) 34 L.E. 2nd p. 1, at p. 2, 5 and 6.

² *Βλέπε, Charles W. Baker v Joe C Carr* (1962) 7 L.E. 2d p. 663, at pp. 680, 681, 684, 685, 686.

5 ας στις αρμοδιότητες των άλλων Εξουσιών¹. Στο έργο του *Schwartz*² για το Αμερικανικό Σύνταγμα, υποδεικνύεται ότι οι αρχές που διέπουν τον προσδιορισμό πολιτικού θέματος έλκουν την προέλευση τους κατά κύριο λόγο από τις

10 αρχές του Αγγλικού κοινού δικαίου αναφορικά με ορισμένες κυβερνητικές πράξεις που εκφεύγουν από τον δικαστικό έλεγχο. Κυβερνητικές πράξεις υπό την έννοια αυτή, περιορίζονται σε πράξεις της Εκτελεστικής Εξουσίας στις σχέσεις της με άλλες χώρες και αλλοδαπούς³. Σύμφωνα με

15 το Αγγλικό κοινό δίκαιο οι εξωτερικές σχέσεις της χώρας εμπίπτουν στην αρμοδιότητα της Εκτελεστικής Εξουσίας. Η σύγχρονη προσέγγιση στην ανάλυση των σχετικών αρχών του κοινού δικαίου χαρακτηρίζεται από την τάση για περιορισμό του ανεξέλεγκτου των πράξεων της Εκτελεστικής Εξουσίας στον τομέα αυτό. Υπάρχει σύμπτωση απόψεων μεταξύ των

20 μελετητών του δικαίου ότι κλασσικές περιπτώσεις πολιτικών θεμάτων θεωρούνται η διαχείριση εξωτερικών σχέσεων και η κήρυξη και διεξαγωγή πολέμου. Στην Κύπρο, η συνταγματικότητα νόμων ή αποφάσεων που αποστέλλονται για έκδοση, ρητά ανάγεται στη δικαιοδοσία της Δικαστικής Εξουσίας. Ασκώντας αυτή τη δικαιοδοσία, κήρυξα στις 10

Ιουνίου, 1985, την υπό κρίση απόφαση της Βουλής των Αντιπροσώπων αντισυνταγματική.

25 Στην παράγραφο 4 της γνωματεύσεως της 10.6.85 επεξηγείται ότι η απόφαση του Δικαστηρίου περιορίζεται στις νομικές επιπτώσεις της αποφάσεως της Βουλής των Αντιπροσώπων και την προσπάθεια η οποία γίνεται για τη διαμόρφωση του δικαίου σχετικά με την παραμονή του Προέδρου στο αξίωμα του κατά τρόπο αντίθετο προς τις πρόνοιες του Συντάγματος. Όπως διευκρινίζεται στην ίδια

30 παράγραφο, δεν αμφισβητείται το δικαίωμα της Βουλής των Αντιπροσώπων να ασκεί κριτική στο Κυβερνητικό έργο ή να υιοθετεί θέσεις αναφορικά με το πολιτικό μέλλον της Κύπρου. Εφόσον οι πράξεις της Βουλής των Αντιπροσώπων περιορίζονται στην έκφραση πολιτικής γνώμης δεν αποτελούν αντικείμενο δικαστικού ελέγχου. Υπόκεινται σε δικαστικό έλεγχο, δυνάμει του άρθρου 140, όταν η Βουλή

35 επιδιώκει να προσδώσει στις αποφάσεις της την ισχύ νόμου. Ο δικαστικός έλεγχος περιορίζεται βάσει του άρθρου

¹ Βλέπε, *The New Constitution and the Charter of Rights*, by Bellopapa & Gertner, p. 34.

² Βλέπε σελίδα 154.

³ Βλέπε, 7 Halsbury's Laws of England, 3rd ed., p. 259 (Acts of State).

140 στον προσδιορισμό της συνταγματικότητας νόμου ή αποφάσεως.

Διάκριση των Πολιτειακών Εξουσιών:

Η διάκριση των πολιτειακών εξουσιών είναι το σύστημα διακυβερνήσεως όπου η κρατική εξουσία κατανέμεται ανάλογα με τη φύση της εξουσίας σε ξεχωριστούς τομείς της Πολιτείας. Η αποκέντρωση της κρατικής εξουσίας αποτελεί την ουσία του δόγματος του διαχωρισμού των κρατικών εξουσιών. Η διάκριση των πολιτειακών εξουσιών είναι αναγκαία για τη διασφάλιση κράτους δικαίου. Υπέρμετρη συγκέντρωση κρατικής εξουσίας σε ένα κλάδο της Πολιτείας, μπορεί να οδηγήσει σε κατάχρηση εξουσίας και μπορεί να αφήσει ανεξέλεγκτη υπέρβαση κρατικής εξουσίας. Βάσει της αρχής του διαχωρισμού των εξουσιών, η πολιτειακή εξουσία κατανέμεται στους τρεις κλάδους της Πολιτείας—τη Νομοθετική, την Εκτελεστική και τη Δικαστική, σύμφωνα με τη δικαιοδοσία της κάθε εξουσίας. Ο πρωταρχικός σκοπός της Νομοθετικής Εξουσίας είναι να νομοθετεί, της Εκτελεστικής να εφαρμόζει το νόμο και να διοικεί, και της Δικαστικής να διακηρύσσει το δίκαιο και να το εφαρμόζει όπου υπάρχει αμφισβήτηση δικαιωμάτων ή υποχρεώσεων. Με τον τρόπο αυτό, όπου εφαρμόζεται η αρχή του διαχωρισμού των εξουσιών, νόμος ο οποίος θεσπίζεται από τη Βουλή, τυγχάνει εφαρμογής από την Εκτελεστική Εξουσία, και όπου υπάρχει αμφισβήτηση η εγκυρότητα του νόμου ή το πεδίο της εφαρμογής του καθορίζονται από τη Δικαστική Εξουσία. Κανένας κλάδος της πολιτειακής εξουσίας δε φέρει ολόκληρη την ευθύνη για την πολιτειακή δράση. Με το σύστημα της διακρίσεως των εξουσιών, υπέρβαση ή κατάχρηση εξουσίας επισημαίνεται στη διαδικασία εφαρμογής του δικαίου και ελέγχεται χάριν της αρχής του κράτους δικαίου.

Κατά κανόνα, η αρχή της διακρίσεως των εξουσιών είναι χαρακτηριστικό του Προεδρικού συστήματος διακυβερνήσεως¹. Η Κυπριακή πολιτεία είναι, σύμφωνα με το πρώτο άρθρο του Κυπριακού Συντάγματος «... κυρίαρχος Δημοκρατία, Προεδρικού συστήματος...». Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας είναι ειδικά προσαρμοσμένο στην αρχή

¹ Βλέπε, *Institution Politiques et Droit Constitutionnel* (1955) (11th ed., pp. 194-196) by Maurice Duverger.

της διακρίσεως των πολιτειακών εξουσιών. Η απόδοση και άσκηση δικαιοδοσίας στους τρεις κλάδους της πολιτειακής εξουσίας ρυθμίζεται σε ξεχωριστά μέρη του Συντάγματος και κατανέμεται στους αξιωματούχους της Εκτελεστικής, 5 Νομοθετικής και Δικαστικής Εξουσίας¹. Η διάκριση των κρατικών εξουσιών ως βασικό γνώρισμα που διέπει κάθε πτυχή του Συντάγματος της Κυπριακής Πολιτείας, έχει αναγνωριστεί από τα Δικαστήρια από τις πρώτες μέρες της ανακηρύξεως της Κυπριακής Δημοκρατίας². Τα δικαστήρια 10 της Δημοκρατίας έχουν τηρήσει αυστηρά την αρχή της διακρίσεως των εξουσιών στην ερμηνεία και την εφαρμογή του Συντάγματος³.

Σύμφωνα με το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας ο διαχωρισμός των εξουσιών δεν περιορίζεται μόνο στους 15 τρεις κλάδους της κρατικής εξουσίας. Επεκτείνεται και στο διαχωρισμό της πολιτικής εξουσίας από τη δημόσια υπηρεσία.⁴ Κάθε κρατική εξουσία δεσμεύεται από το Σύνταγμα να ενεργεί μέσα στα πλαίσια των εξουσιών που της παρέχει το Σύνταγμα και να μη υπερβαίνει τα όρια των αρμο- 20 διοτήτων της.

Για να ενισχύσει την αυτονομία των πολιτειακών εξουσιών το Σύνταγμα επιτρέπει σε προκαθορισμένες περιπτώσεις τη διασταύρωση των εξουσιών. Για παράδειγμα, η Δικαστική Εξουσία έχει δικαιοδοσία να θεσπίζει διαδικαστικούς κανονισμούς για τη ρύθμιση της πρακτικής και της διαδικασίας 25 ενώπιον των Δικαστηρίων παρά τον νομοθετικό χαρακτήρα των κανονισμών. Απόκλιση από το διαχωρισμό των κρατικών εξουσιών είναι επιτρεπτή μόνο όπου υπάρχει ειδική πρόνοια στο ίδιο το Σύνταγμα. Θεμελιώδης κανόνας 30 της αρχής της διακρίσεως των εξουσιών, όπως απαντάται στο Κυπριακό Σύνταγμα, είναι ότι η παραμονή στην εξουσία των αξιωματούχων κάθε μιας από τις τρεις εξουσίες, δεν εξαρτάται από τη θέληση ή την έγκριση οποιασδήποτε από τις άλλες δύο εξουσίες. Οι όροι παραμονής στην εξου-

¹ Βλέπε, Μέρος III, Μέρος IV, Μέρος IX και Μέρος X του Συντάγματος.

² Βλέπε, Παπαφιλίππου v. Δημοκρατίας, 1 R.S.C.C. 82.

³ Βλέπε, μεταξύ άλλων, Κούρρης v. Ανωτάτου Δικαστικού Συμβουλίου (1972) 3 A.A.Δ. 390. Κεραμούργεια «ΑΙΑΣ» Λίμιτεδ v. Γιαννάκη Χριστοφόρου (1975) 1 A.A.Δ. 38, 41.

⁴ Βλέπε, μεταξύ άλλων, Φραγκουλίδης v. Δημοκρατίας (1986) 3 A.A.Δ. 876.

σία των αξιωματούχων της Νομοθετικής, Εκτελεστικής και Δικαστικής Εξουσίας, ρυθμίζονται λεπτομερειακά από το ίδιο το Σύνταγμα (Άρθρα 44, 71, 133 και 153). Και στις τρεις περιπτώσεις το Σύνταγμα ορίζει ότι η Δικαστική Εξουσία είναι η αρμόδια Αρχή για ν' αποφασίσει κατά πόσο ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, Μέλη της Βουλής των Αντιπροσώπων και Δικαστές, έχουν εκπέσει από το αξίωμα τους. 5

Στην υπόθεση Γενικός Εισαγγελέας v. Γεωργίου¹, το Ανώτατο Δικαστήριο ομόφωνα απέρριψε εισήγηση ότι έκπτωση από τη θέση Μέλους της Βουλής των Αντιπροσώπων ανάγεται στη δικαιοδοσία της Βουλής των Αντιπροσώπων. Η Δικαστική Εξουσία, όπως τονίστηκε, είναι η μόνη αρμόδια αρχή να αποφασίζει κατά πόσο βουλευτική έδρα έχει κενωθεί. 10

Η παραμονή του Προέδρου της Δημοκρατίας στο αξίωμα του δεν εξαρτάται, σύμφωνα με το Κυπριακό Σύνταγμα, από την εμπιστοσύνη ή την έγκριση της Βουλής των Αντιπροσώπων. Το Σύνταγμα δεν αφήνει καμιά διακριτική ευχέρεια στο θέμα αυτό στη Βουλή. Η παραμονή του Προέδρου στο Προεδρικό αξίωμα του ρυθμίζεται ειδικά από τις πρόνοιες των Άρθρων 43 και 44 του Συντάγματος. Τα Μέλη της Βουλής των Αντιπροσώπων κατέχουν το αξίωμα τους ανεξάρτητα και άσχετα από την εμπιστοσύνη του Προέδρου της Δημοκρατίας (βλέπε Άρθρα 65 και 71 του Συντάγματος). Κατά τον ίδιο τρόπο, και ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας κατέχει το αξίωμα του ανεξάρτητα από την εμπιστοσύνη και την έγκριση της Βουλής των Αντιπροσώπων. Κάθε μια από τις δυο πολιτικές εξουσίες του κράτους, δηλαδή, ο Πρόεδρος και τα Μέλη της Βουλής των Αντιπροσώπων, είναι απευθείας υπόλογοι στο Εκλογικό Σώμα. 15 20 25 30

Η επίδικη απόφαση της 29.3.85 η έκδοση της οποίας ζητήθηκε από τη Βουλή των Αντιπροσώπων, καταφανώς συγκρούεται με τις συνταγματικές πρόνοιες που ρυθμίζουν την παραμονή του Προέδρου στο αξίωμα του και προσκρούουν στην αρχή της διακρίσεως των εξουσιών οι οποίες ενσωματώνονται στο Κυπριακό Σύνταγμα. Καμιά νομοθετική ευχέρεια δεν παρέχεται στη Βουλή των Αντιπροσώπων να ρυθμίζει τους όρους παραμονής του Προέδρου της Δημοκρατίας στο αξίωμα του. 35

¹ (1984) 2 A.A.Δ. 251, 288.

5 Για τους πιο πάνω λόγους, η απόφαση της Βουλής, ημερομηνίας 29.3.85, όπως αναφέρεται στη γνωμάτευση της 10.6.85, ευρίσκεται σε αντίθεση και είναι ασύμφωνη με την αρχή της διακρίσεως των κρατικών εξουσιών που καθιερώνει το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Κράτος Δικαίου—Η Υπεροχή του Νόμου:

10 Οι δικηγόροι της Βουλής των Αντιπροσώπων κάλεσαν το Δικαστήριο να αποφύγει να γνωματεύσει για τη συνταγματικότητα της αποφάσεως της Βουλής της 29ης Μαρτίου, 1985, γιατί θα επακολουθούσε χάος. Συγκεκριμένα, ο δικηγόρος κ. Φοίβος Κληρίδης, αγορεύοντας εκ μέρους και των άλλων δικηγόρων της Βουλής, ανέφερε, μεταξύ άλλων, διευκρινίζοντας προηγούμενη δήλωση του:

15 Αν γνωματεύσετε θα δημιουργηθεί χάος. Όλα τα notorious facts σήμερα στον Κυπριακό χώρο είναι judicially noticed, όπως είπε και ο Πρόεδρος Βασιλειάδης στην υπόθεση Ιμπραχίμ. Όλοι ξέρουμε πως υπάρχει συνεχής κλιμάκωση μέτρων, συλλαλητήρια, και άλλα μέτρα από τη Βουλή, για τη δημιουργηθείσα κατάσταση. Αν πείτε ότι υπάρχει συνταγματικότητα ή 20 αντισυνταγματικότητα με την απόφαση της Βουλής, τι θα γίνει; Θα την βοηθήσει την κατάσταση ή θα την επιδεινώσει; Η ουδετερότητα σας θα σας δώσει το απαραίτητο κύρος ως Judiciary.”

25 Δε μπορώ να αγνοήσω την εισήγηση αυτή έχοντας υπόψη τις συνέπειες που θα είχε ενδεχόμενη αποδοχή της στην απονομή της Δικαιοσύνης. Παρά τις διακηρύξεις των δικηγόρων της Βουλής για σεβασμό προς το Δικαστήριο, η πιο πάνω εισήγηση δεν αποσύρθηκε. Στην ουσία, οι Δικαστές κλήθηκαν να μη εκτελέσουν τα καθήκοντα τους, κατά παράβαση του δικαστικού τους όρκου. Ο δικαστικός όρκος που προνοείται στον Περί Δικαστηρίων Νόμο και αντανάκλα τη συνταγματική θέση της Δικαστικής Εξουσίας, δεσμεύει κάθε Δικαστή να απονέμει Δικαιοσύνη «...συμφώνως προς τους νόμους και τα έθιμα της Δημοκρατίας της Κύπρου άνευ φόβου ή εύνοιας, προκαταλήψεως ή πάθους». Είναι πάνω σε αυτή τη βάση που κατέχουμε το δικαστικό αξίωμα και ασκούμε τα δικαστικά μας καθήκοντα. Είναι η μόνη βάση για τη λειτουργία ανεξάρτητης και αδέκαστης Δικαιοσύνης. Οι όροι υπηρεσίας των Δικαστών και 40

ο δικαστικός όρκος διαλαμβάνονται στον Περί Δικαστηρίων Νόμο που θεσπίστηκε από τη Βουλή των Αντιπροσώπων σε συμμόρφωση με τις πρόνοιες του άρθρου 179.1 του Συντάγματος που ορίζει ότι το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας είναι ο υπέρτατος Νόμος.

5

Μια άλλη εξίσου απαράδεκτη εισήγηση, η οποία έγινε από τους δικηγόρους της Βουλής των Αντιπροσώπων, είναι ότι δεν πρέπει να γνωματεύσουμε για το επίδικο θέμα κατά τρόπο που θα ήταν αντίθετος προς τη λαϊκή θέληση. Συγκεκριμένα, ο κ. Παπαπέτρου, αγορεύοντας εκ μέρους των δικηγόρων της Βουλής, ανέφερε:

10

Επαναλαμβάνοντας τα όσα ανέπτυξα στην αρχή αυτής της αγόρευσης, θα ήθελα, εκ μέρους των δικηγόρων της Βουλής των Αντιπροσώπων, να εκφράσω την πεποίθησή μας ότι η γνωμάτευση του Δικαστηρίου σας πάνω στο θέμα, δε θα βρίσκεται σε διάσταση με τη λαϊκή θέληση.»

15

Η εισήγηση υπονοεί ότι δεν πρέπει να εφαρμόσουμε το δίκαιο σύμφωνα με τους νόμους της Πολιτείας αλλά σύμφωνα με την εκτίμησή μας της κοινής γνώμης. Την ίδια υποχρέωση για απονομή της δικαιοσύνης σύμφωνα με τους νόμους της Πολιτείας, μας επιβάλλει και η διαβεβαίωση που οι Δικαστές δίδουν κατά την ανάληψη των καθηκόντων τους. Ειδικότερα, η δικαστική διαβεβαίωση μας δεσμεύει να εφαρμόζουμε το Σύνταγμα και μόνο τους νόμους που συνάδουν με αυτό. Όπως και ο δικαστικός όρκος, η δικαστική διαβεβαίωση διαλαμβάνεται στον Περί Δικαστηρίων Νόμο που θεσπίστηκε από τη Βουλή, και αποτελεί την αυθεντική έκφραση της λαϊκής θέλησης για την απονομή της δικαιοσύνης.

20

25

30

Η αποστολή της Δικαιοσύνης είναι η εφαρμογή του δικαίου όπως καθορίζεται στο Σύνταγμα και στους νόμους που συνάδουν με αυτό, διασφαλίζοντας έτσι την άσκηση των πολιτειακών εξουσιών σύμφωνα με το νόμο. Είναι μέσα απ' αυτή τη διαδικασία που εξασφαλίζεται το κράτος δικαίου. Το κράτος δικαίου είναι η πυξίδα της δημοκρατικής διακυβερνήσεως. Αν η απονομή της δικαιοσύνης εξαρτάτο από τις εκάστοτε εκτιμήσεις των Δικαστών για την κοινή γνώμη, η Δικαστική Εξουσία θα μετατρέπεται σε νομοθετικό σώμα, με αποτέλεσμα την καταστρατήγηση της συντα-

35

40

γματικής τάξεως που εναποθέτει τη Νομοθετική Εξουσία στη Βουλή των Αντιπροσώπων. Σύμφωνα με το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας και τις προϋποθέσεις που θέτει, η Βουλή των Αντιπροσώπων είναι ο φορέας της Νομοθετικής Εξουσίας. Όχι μόνο η συνταγματική τάξη, αλλά και κάθε βεβαιότητα για το δίκαιο θά κατεστρέφετο αν αποδεχόμαστε την εισήγηση των δικηγόρων της Βουλής. Και τότε θα επακολουθούσε χάος.

10 ΚΟΥΡΡΗΣ Δ.: Είχα την ευκαιρία να διαβάσω εκ των προτέρων την απόφαση του αδελφού Δικαστή Πική την υπό κρίση αναφορά του Προέδρου της Δημοκρατίας. Συμφωνώ απόλυτα με την απόφαση του κ. Πική και το σκεπτικό που την υποστηρίζει, και υιοθετώ και σαν έκφραση των δικών μου θέσεων.

15 Η ουσία του θέματος όπως επεξηγείται στην απόφαση του Δικαστή Πική είναι η φύση της δικαιοδοσίας του Ανώτατου Δικαστηρίου βάσει του Άρθρου 140 του Συντάγματος και η βάση πάνω στην οποία ασκείται. Είναι πασιφανές ότι όταν ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας αναφέρει στο Ανώτατο Δικαστήριο την συνταγματικότητα νόμου ή αποφάσεως που αποστέλλεται από την Βουλή των Αντιπροσώπων για έκδοση το Ανώτατο Δικαστήριο έχει καθήκον να γνωματεύσει, όπως καθορίζει το Άρθρο 140, κατά πόσον ο νόμος ή η απόφαση «...ευρίσκονται εις αντίθεση ή είναι ασύμφωνος προς διάταξιν τινά του Συντάγματος...». Είναι πρόδηλο ότι η έκδοση νόμου ή αποφάσεως αποφασίζεται από το Ανώτατο Δικαστήριο αποκλειστικά εν σχέσει με την συνταγματικότητα της αποφάσεως. Και όπως επεξηγείται με τόση λεπτομέρεια και σαφήνεια στην απόφαση του 20 Δικαστή Πική, η απόφαση της Βουλής των Αντιπροσώπων της 29.3.1985 το διατακτικό μέρος, ευρίσκεται σε αντίθεση με τις διατάξεις των Άρθρων 43.1, 44.1 και 179.1.2 του Συντάγματος.

35 Περαιτέρω η απόφαση της Βουλής των Αντιπροσώπων παραβιάζει το σύστημα διακρίσεως των εξουσιών όπως καθιερώνεται στο Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας. Επομένως δεν μπορεί να εκδοθεί βάσει του Άρθρου 52 του Συντάγματος.

Γνωμάτευση ως ανωτέρω.

This is an English translation of the texts of the opinion in Greek reported at pp. 1429-1465 ante.

1985 April 18, June 10, 29.

[TRIANAFYLLIDES, P., A. LOIZOU, MALACHTOS, DEMETRIADES, SAVVIDES, LORIS, STYLIANIDES, PIKIS, KOURRIS, JJ.]

IN THE MATTER OF ARTICLE 140
OF THE CONSTITUTION

THE PRESIDENT OF THE REPUBLIC,

Applicant,

v.

THE HOUSE OF REPRESENTATIVES,

Respondent.

(Reference No. 1/85).

Cyprus Problem—Reference by President of the Republic under Article 140 of the Constitution—Decision of the House of Representatives calling upon the President of the Republic to proceed forthwith to proclaim a presidential election—Taken because of disagreement, between the President of the Republic and the House of Representatives, in respect of the handling of the Cyprus Problem—No provision in relation to the handling of the Cyprus problem in the Constitution—Though sub judice decision the expression of political will, as Cyprus problem outside the framework of the Constitution, said decision cannot be promulgated by President of the Republic by publication in the official gazette of the Republic under Article 152 of the Constitution—And as this Court can exercise its jurisdiction under Article 140 of the Constitution only in respect of laws or decisions of the House of Representatives which may be promulgated as above, only laws or decisions which may be promulgated can be referred by the President of the Republic to this Court under Article 140 of the Constitution—And that since the sub judice decision cannot be pro-

5
10
15
20

mulgated there can be no question of this Court considering, and expressing an opinion in respect of the view of the President of the Republic that such decision is repugnant to or inconsistent with Articles 43.1, 44.1, 46, 61, 82 and 179 of the Constitution.

Composition of the Court—Exemption from.

On the 9th April 1985 the President of the Republic referred, under Article 140 of the Constitution, to the Supreme Court for its opinion “the question as to whether the Decision of the House of Representatives, which was taken on the 29th March 1985 and was transmitted on the 2nd April 1985 to the President of the Republic for promulgation under Article 52 of the Constitution, and by means of which the House ‘decides and calls upon the President of the Republic’ to ‘proceed forthwith to proclaim a presidential election.... to be held within 45 days’ in case he does not comply with the Resolution of the House dated 22nd February 1985, is repugnant to or inconsistent with the provisions of Articles 43.1, 44.1, 46, 52, 61, 82 and 179 of the Constitution”.

Held, (A) per Triantafyllides P., A. Loizou, Malachos, Demetriades, Savvides, Loris and Stylianides JJ., Piki and Kourris, JJ. dissenting, (1) that the sub judice Decision of the House of Representatives, dated 29th March 1985, in which reference is made also to the Resolution of the House of Representatives dated 22nd February 1985, was taken because of disagreement, in respect of the handling of the Cyprus Problem, between the President of the Republic and the House of Representatives, both being elected exponents of the will of the People.

(2) That the Cyprus Problem, as it exists to-day, was not, and could not have been, envisaged when the Constitution of the Republic of Cyprus came into operation on the 16th August 1960, and, therefore, in the Constitution there does not exist, and there could not exist, any provision in relation to the handling of the Cyprus Problem, as such Problem, because of its nature, is outside the framework of the Constitution.

(3) That the sub judice Decision of the House of Re-

presentatives, dated 29th March 1985, is the expression of political will in respect of the handling of the Cyprus problem, but, as the Cyprus Problem, because of its nature, is outside the framework of the Constitution, the said Decision of the House of Representatives cannot be promulgated by the President of the Republic by publication in the Official Gazette of the Republic under Article 52 of the Constitution. 5

(4) That this Court can exercise its jurisdiction under Article 140 of the Constitution only in respect of laws or decisions of the House of Representatives which may be promulgated by publication in the Official gazette of the Republic, under Article 52 of the Constitution, and this is to be clearly derived from the provisions of paragraph 1 of Article 140, which has to be read together with Article 52, as well as from the provisions of paragraph 3 of Article 140. 10 15

(5) That, consequently, only a law or decision of the House of Representatives which may be promulgated under Article 52, above, can be referred by the President of the Republic to this Court under Article 140, and if the Court finds that a particular law or decision of the House of Representatives cannot be promulgated under the said Article 52 then this Court cannot give its Opinion as to whether such law or decision is repugnant to or inconsistent with any other provision of the Constitution; and that since the sub judice Decision of the House of Representatives cannot be promulgated by the President of the Republic under Article 52, there can be no question of this Court considering, and expressing an opinion in respect of, the view of the President of the Republic that such Decision of the House of Representatives is repugnant to or inconsistent with Articles 43.1, 44.1, 46, 61, 82 and 179 of the Constitution. 20 25 30

(B) *Per Pikiis, J., Kourris J. concurring:* 35

(1) That the operative part of the decision of the House of Representatives is repugnant and inconsistent with -

(a) Article 43.1 of the Constitution laying down that the

President of the Republic shall hold office for a five-year period.

- 5 (b) Article 44.1 of the Constitution that prescribes exhaustively the circumstances under which the Office of the President of the Republic is vacated, and
- 10 (c) Article 179.1.2 of the Constitution that prohibits the enactment by the House of Representatives of any law or decision that is repugnant to or inconsistent with any of the provisions of the Constitution, the Supreme law of the Republic.

15 (2) That, also, the said decision is in conflict and, in consequence, repugnant to and inconsistent with the separation of the powers that underlies the distribution of State power and authority to the legislative, executive and judicial branch of the State of Cyprus; and that, consequently, the decision in question cannot be promulgated.

Per Pikis, J., Kourris, J. concurring:

20 (1) Promulgation is an indispensable requisite for the enforceability of any law or decision of the House of Representatives. Without promulgation no enactment or decision becomes part of the law. The President is not the judge of the constitutionality of a law or decision submitted for promulgation. In conformity with the principle of separation of powers that pervades every part of our

25 Constitution, jurisdiction to pronounce on the constitutionality of a law or decision vests in the judicial authorities of the State, the highest judicial authority, in this case the Supreme Court of Cyprus.

30 (2) The nature and terms of exercise of the jurisdiction of the Supreme Court are succinctly laid down in Article 140. The Supreme Court is enjoined in mandatory terms to express its opinion "... whether such law or decision or any specific provision thereof is repugnant to or inconsistent with any provision of this Constitution...". The jurisdiction of the Supreme Court to resolve constitutional issues

35 emanates from the Constitution and is subject to the conditions and limitations envisaged therein.

(3) The submission that the decision is extra-constitu-

tional conflicts with the professed aim of the House of Representatives recited in the preamble of the decision of 29.3.85 claiming jurisdiction for the decision under the Constitution, and purporting to exercise a competence given it by its provisions. That the House of Representatives purported to act within the framework of its constitutional powers, is also evidenced by the decision itself, providing for a by-election "within 45 days, as provided in the Constitution of the Cyprus Republic". 5

(4) No law or decision of the House of Representatives that is repugnant to or inconsistent with any of the provisions of the Constitution can become part of the law of the Cyprus Republic, as Article 179.2 categorically lays down. 10

(5) The judiciary is not the overseer of the acts of the other two branches of the State but the guardian of the Constitution and the rule of law. 15

(6) Courts have no right to relinquish jurisdiction vested in them by the Constitution or any law compatible with the Constitution for that matter. Certainly, the exercise of their jurisdiction does not depend on the background or substratum of a law or decision transmitted for promulgation, or the political controversy surrounding it. They are dutybound, as required by Article 140, to examine the legal implications of the law or decision submitted for promulgation, in order to determine whether the law or decision accords with the Constitution or is repugnant to or inconsistent with any of its provisions. 20 25

(7) What is subject to judicial examination under Article 140, are the legal implications of a decision submitted for promulgation, and their compatibility with the Constitution. Not the political objectives behind it. So long as acts of the House of Representatives are confined to the expression of political opinion, they are not subject to judicial control. They become subject to judicial control, under Article 140, when the House of Representatives seeks to give to its decisions the force of law. Here again, the control is limited to determining whether such decision, as the present, is repugnant to or inconsistent with any provisions of the Constitution. 30 35 40

5 (8) A fundamental aspect of the doctrine of separation of powers, as it finds expression in the Constitution of Cyprus, is that the tenure in office of one power of the State is not dependent on the wish or approval of anyone of the other two powers. The terms of tenure of members of the three powers of the State are regulated, minutely one might say, by the Constitution itself. In all three cases, the Judiciary is the power entrusted by the Constitution to determine whether a vacancy has occurred in any power of the State.

10 (9) The tenure in office of the President of the Republic is in no way dependent, under the Constitution of Cyprus, on the confidence or approval of the House of Representatives. Each of the two political powers of the State is directly accountable to the electorate.

15 (10) The mission of the Judiciary is to apply the law, as laid down in the Constitution and enactments according therewith, ensuring thereby that State power is exercised according to law. It is through this process that the application of the rule of law is ensured. And, the rule of law is the compass of democratic rule. If we were to administer justice according to our perceptions of public opinion, we would be turning the Judiciary into a rule-making body usurping the legislative power entrusted by the Constitution to the House of Representatives. The House of Representatives are, under the Constitution of Cyprus and subject to it, the custodians of the legislative power. Not only constitutional order but every certainty in the law too, would be destroyed if we were to act in the manner suggested by counsel for the House of Representatives. And then chaos would result.

Opinion as above.

Cases referred to:

35 *Aloupas v. National Bank of Greece* (1983) 1 C.L.R. 55 at p. 73;

In re Georghiou v. Republic (1983) 2 C.L.R. 1 at p. 5;

Attorney-General v. Ibrahim and Others, 1964 C.L.R. 195;

Attorney-General v. Georghiou (1984) 2 C.L.R. 251;

- Board for Registration of Architects and Civil Engineers v. Kyriakides* (1966) 3 C.L.R. 640 at pp. 645, 654;
- Martin Luther v. Luther M. Borden* (1849) 12 L. E. p. 581, at pp. 592, 599, 603, 604;
- Henry A. Oetzen v. Central Leather Company* (1918) 62 L. E., p. 726 at pp. 731-732; 5
- Colegrove v. Green* (1946) 90 L. E. 1432;
- Charles W. Baker v. Joe C. Carr* (1962) 7 L. E. 2d p. 663 at pp. 680, 681, 684, 685, 686;
- Powell v. McCormack* (1969) 23 L. E. (2d) at p. 491, p. 532; 10
- United States v. Nixon* (1974) 41 L.E. 2d at p. 1039;
- F. David Mathews v. Santiago Diaz* (1976) 48 L. E. 2d Ed. 478 at p. 490, 491;
- Ins. v. Chadha* (1983) 77 L. E. 2d p. 317 at pp. 338, 339, 349; 15
- Lawrence O'Brien v. Willie Brown* (1972) 34 L.E. 2nd 1, at pp. 2, 5, and 6;
- Charles W. Baker v. Joe C. Carr* (1962) 7 L. E. 2d p. 663 at pp. 680, 681, 684, 685, 686; 20
- Attorney-General v. Nissan* [1969] 1 All E.R. 629;
- Papaphilippou v. Republic*, 1 R.S.C.C. 62;
- Kourris v. Supreme Council of Judicature* (1972) 3 C.L.R. 390;
- Keramourghia "AIAS" Ltd. v. Christoforou* (1975) 1 C.L.R. 38 at p. 41; 25
- Frangoulides v. Republic* (1966) 3 C.L.R. 676.

Reference.

Reference by the President of the Republic for the opinion of the Supreme Court of the question whether "the 30

5 decision of the House of Representatives taken on the 29th
March, 1985 and transmitted on the 2nd April, 1985 to
the President of the Republic for promulgation under Ar-
ticle 52 of the Constitution by means of which the House
‘decides and calls upon the President of the Republic’ to
‘proceed forthwith to proclaim a presidential election
to be held within 45 days’ in case he does not comply with
the resolution of the House dated 22nd February, 1985, is
repugnant to or inconsistent with the provisions of Articles
10 43.1, 44.1 46, 52, 61, 82 and 179 of the Constitution.”

15 *St. Soulioti (Mrs.)*, Attorney-General of the Republic
with *L. Loucaides*, Deputy Attorney-General of
the Republic, and *N. Charalambous*, Senior
Counsel of the Republic, for the President of the
Republic.

L. N. Clerides with *Ph. Clerides*, *A. Markides*, *M.*
Papapetrou, *A. Papacharalambous* and *Chr. Cle-*
rides, for the House of Representatives.

Cur. adv. vult.

20 *18th April 1985.*

At the sitting of the Supreme Court on the 18th April
1985 counsel appearing for the House of Representatives
raised an objection regarding the composition of the Court
for the hearing of these cases on the ground that the Presi-
dent of the Court, Mr. M. Triantafyllides, had been acting
25 as adviser of the President of the Republic in intercommu-
nal talks for the solution of the Cyprus Problem.

After a statement of the President of the Court that he
had ceased to act in the said capacity the objection of coun-
sel for the House of Representatives regarding the compo-
sition of the Court was withdrawn and the Court made the
30 following statement:

35 “In accordance with the relevant constitutional and
legislative provisions the Supreme Court is composed
of its Members. Judges who are disabled from sitting
or who for personal reasons themselves decide that
it is inadvisable to take part in the trial of any parti-

cular case, are exempted from the composition of the Court.

The issue of the composition of the Supreme Court is examined judicially by the Supreme Court only if raised by the parties. For this reason there does not arise an issue of the composition of the Court in the present case given that the objection to the participation of the President of the Supreme Court has been withdrawn.”

10th June, 1985.

TRIANTAFYLLIDES P. read the following opinion of the Court. On the 9th April 1985 the President of the Republic referred, under Article 140 of the Constitution, to the Supreme Court for its opinion “the question as to whether the Decision of the House of Representatives, which was taken on the 29th March 1985 and was transmitted on the 2nd April 1985 to the President of the Republic for promulgation under Article 52 of the Constitution, and by means of which the House ‘decides and calls upon the President of the Republic’ to ‘proceed forthwith to proclaim a presidential election... to be held within 45 days’ in case he does not comply with the Resolution of the House dated 22nd February 1985, is repugnant to or inconsistent with the provisions of Articles 43.1, 44.1, 46, 52, 61, 82 and 179 of the Constitution”.

The Attorney-General of the Republic in replying, on the 30th April 1985, to a request of counsel for the House of Representatives, made on the 24th April 1985, for further particulars, informed them that the President of the Republic is seeking the Opinion of the Supreme Court in respect of paragraph 3 of the Decision of the House of Representatives dated 29th March 1985.

The case came up before the Supreme Court for directions on 18 April 1985 and 17 May 1985 and, pursuant to Article 140.2 of the Constitution the Court heard, through their counsel, arguments on behalf of the President of the Republic and the House of Representatives on 29, 30, 31 May, 3 and 4 June 1985.

The Supreme Court considered the question referred to it and the unanimous opinion of the majority of its Members (M. Triantafyllides, A. Loizou, Y. Malachtos, D. Demetri-

ades, L. Savvides, A. Loris and D. Stylianides) is the following:

1. The sub judge Decision of the House of Representatives dated 29th March 1985, in which reference is made
5 also to the Resolution of the House of Representatives dated 22nd February 1985, was taken because of disagreement, in respect of the handling of the Cyprus Problem, between the President of the Republic and the House of Representatives, both being elected exponents of the will of the
10 People.

2. In the Constitution of the Republic of Cyprus there does not exist, and there could not exist, any provision in relation to the handling of the Cyprus Problem.

3. The sub judge Decision of the House of Representatives, dated 29th March 1985, is the expression of political will in respect of the handling of the Cyprus Problem, but, as the Cyprus Problem, because of its nature, is outside the framework of the Constitution, the said Decision of the House of Representatives cannot be promulgated by
15 the President of the Republic by publication in the Official Gazette of the Republic under Article 52 of the Constitution.

4. In view of the above, and of the provisions of paragraphs 1 and 3 of Article 140 of the Constitution, there
25 can be no question of the Supreme Court considering, and expressing an opinion in respect of, the view of the President of the Republic that the sub judge Decision of the House of Representatives is repugnant to or inconsistent with Articles 43.1, 44.1, 46, 61, 82 and 179 of the
30 Constitution.

The present Opinion is notified, in accordance with Article 140.2 of the Constitution, to the President of the Republic and the House of Representatives.

PIKIS J.: Invoking the provisions of Article 140 of the
35 Constitution the President of the Republic referred to the Supreme Court for its opinion the constitutionality of the decision of the House of Representatives of 29th March, 1985, specifically the part calling upon the President of the

Republic to comply with the resolution of the House of Representatives of 22nd February, 1985, in relation to the handling of the Cyprus problem -

“otherwise to proceed to the ‘immediate proclamation of presidential elections in order for the people to express their sovereign will’ to be held within 45 days, as provided for in the Constitution of the Cyprus Republic.” 5

The opinion of the Supreme Court is sought in order to determine whether the President of the Republic must promulgate the decision under the provisions of Article 52 of the Constitution, by publication in the Official Gazette. 10

2. Article 140 of the Constitution confers a right to the President and Vice President of the Republic of Cyprus acting cojointly to refer to the Supreme Court for a binding opinion, the constitutionality of a law or decision in order to be guided as to its promulgation. Notwithstanding my conviction that the position I adopted in *Aloupas v. National Bank of Greece* (1983) 1 C.L.R. 55, 73, is juristically correct, that is, that recourse to the law of necessity is only permissible provided the necessity has been legislatively acknowledged and the manner of coping with it regulated by law, I consider myself bound by the decision of the Full Bench of the Supreme Court in the case of *Georghiou* (1983) 2 C.L.R. 1, 5 (respecting the application of the law of necessity to the appointment of a Greek Cypriot to the office of Deputy Attorney-General) to accept that recourse to the law of necessity is permissible independently of legislative recognition and regulation. My approach to the subject in *Aloupas* (supra) was not adopted by the majority of the Court in that or any other decision of the Supreme Court. 15 20 25 30

According to the caselaw of the Supreme Court, binding as it is upon me, recourse to the law of necessity is justified whenever the functioning of the Constitution and its institutions has become impossible owing to the absence of the Turkish Officers of the Republic. In the case of the *Attorney-General v. Ibrahim And Others*, 1964 C.L.R. 195, it was accepted that the President of the Republic could promulgate a law by publication in the Official Gazette 35 40

without the concurrence of the Vice President of the Republic.

Consequently, I shall proceed to examine the question referred to us, despite the fact that the reference is made
5 by the President of the Republic, acting alone and, shall exercise the jurisdiction vested in the Supreme Court by Article 140 to give its opinion on the constitutionality of laws or decisions transmitted for promulgation in the Official Gazette of the Republic.

10 After due consideration of the submissions made by the Attorney-General and Deputy Attorney-General, on behalf of the President of the Republic and counsel appearing on behalf of the House of Representatives, I have come to the following conclusions:-

15 (a) Article 52 makes obligatory the promulgation of laws and decisions that create law, that is, that create rights and obligations cognizable in law. Only decisions taken within the framework of the Constitution and accord with its provisions can create law. Article 52 lays down
20 the official manner of proclaiming the law in the interest of certainty of its existence and its universal application.

(b) By the request for the promulgation of the sub judge
25 decision the House of Representatives intended to create a legal obligation for the resignation of the President of the Republic and the promulgation of presidential elections in case of his non compliance with the resolution of the House dated 22nd February, 1985, and the decision of 29th March, 1985. In accordance with the provisions of Article 140 the Supreme Court has a constitutional duty to decide whether the decision here under consideration is repugnant to or inconsistent with any of the provisions of the Constitution and the principle of separation of
30 powers embodied in the Constitution of the Cyprus Republic. The separation of State powers is a constituent element of the Constitution, as repeatedly acknowledged by the Supreme Court.

35 (c) The exercise of the jurisdiction conferred by Article 140 does not depend on the content of the decision,
40

particularly its political implications (political thicket) but on whether it is intended thereby to create rights and obligations in the sphere of the law. And in the present case the request of the House of Representatives for promulgation of the decision by publication in the Official Gazette aimed exclusively at the creation of a legal obligation binding the President to comply with the sub judge decision, to resign from office in the opposite case, and to provide for the holding of the presidential by-election within the time limit specified in Article 44.4 of the Constitution. The nature of the question we must answer remains unchanged by the fact that the substratum of the decision is related to the handling of the Cyprus problem. The submissions made by counsel for the House of Representatives are in conflict with the professed intention of the House of Representatives, set out in the preamble to the decision, declaring that their actions are taken in the context of the powers and competence vested in the House by the Constitution. This position is affirmed by the concluding part of the decision whereby the holding of a by-election is sought "...within 45 days, provided for in the Constitution of the Cyprus Republic." We are required to decide whether the aforementioned decision of the House of Representatives is compatible with constitutional provisions respecting the tenure in office of the President and whether it is binding upon the President of the Republic. The promulgation of the decision is dependent on the opinion of the Court on its constitutionality.

3. After examination of the submissions made and after exhaustive study of the matter, I have come to the conclusion that the decision is repugnant to and inconsistent with three articles of the Constitution and, in addition, conflicts with the principle of separation of powers that aims at the decentralisation of State powers. The doctrine of separation of powers is intended to provide for the symmetrical and balanced functioning of the democratic regime. Specifically, the decision is manifestly repugnant to and inconsistent with -

(i) Article 43.1 of the Constitution that lays down that

the President shall hold office for five years.

- 5 (ii) Article 44.1 of the Constitution prescribing conclusively the circumstances of a vacancy occurring in the office of the President of the Republic, that is, the manner of his resignation and circumstances of fall from office. The stay of the President of Republic in office does not depend, in accordance with the Constitution of Cyprus, upon the wishes or the expression of confidence of the House of Representatives.
- 10
- (iii) Article 179.1.2 that proclaims the Constitution to be the supreme law of the Republic and prohibits the taking of any decision that is repugnant to or inconsistent with "any of the provisions of the Constitution."
- 15

4. The opinion of the Court is confined to the expression of an opinion on the implications promulgation would have on the state of the law with regard to the stay of the President of the Republic in office and the creation of an obligation for the holding of a presidential by-election. The jurisdiction of the House of Representatives to express views on governmental action and the amenity to make suggestions for the effective functioning of the democratic regime is not doubted. Resolutions and decisions of the House of Representatives of this nature, have an extra legal character and their review is outside the province of the judiciary.

20

25

Also, the House of Representatives who alongside with the President of the Republic constitute the political powers of the State, have every right to adopt positions with regard to the political future of Cyprus without, however, such decisions acquiring the force of law.

30

5. For as long as the Constitution of Cyprus is in force and applies in accordance with the law of necessity, only the promulgation of laws and decisions that are compatible with the provisions of the Constitution is permissible. Deviation or departure from this position would result in undermining the rule of law. Consequently, the sub judice decision is repugnant to and inconsistent with the afore-

35

mentioned provisions of the Constitution and conflicts with the principle of separation of State powers and for these reasons lacks legal force. Therefore, the answer to the question referred to the Supreme Court is that the decision of the House of Representatives of 29th March, 1985, cannot be promulgated, by publication in the Official Gazette, because it is repugnant to and inconsistent with the Constitution of the Cyprus Republic. 5

6. The reasoning of this decision in its entirety will be given the soonest and in any event not later than 30th June, 1985. The text will be deposited with the Registry of the Supreme Court and copies will be distributed to the interested parties. 10

KOURRIS J.: I have very carefully read in advance the opinion of brother Judge Pikis in this Reference. 15

I find myself in complete agreement with the above Opinion and I associate myself with whatever is stated therein.

29th June, 1985.

TRIANAFYLLIDES, P. read the supplementary reasons for the opinion of the Court. When the Supreme Court, on the 10th June 1985, gave, by majority, its Opinion in the present case it was stated that supplementary reasons for it would be given by the 30th June 1985 and so the majority of the Members of the Court (M. Triantafyllides, A. Loizou, Y. Malachtos, D. Demetriades, L. Savvides, A. Loris and D. Stylianides) give now such supplementary reasons: 20 25

The question regarding the constitutionality of the sub judice Decision of the House of Representatives, dated 29th March 1985, was referred to the Supreme Court by the President of the Republic under Article 140 of the Constitution, which reads as follows: 30

"1. The President and the Vice-President of the Republic acting jointly may, at any time prior to the promulgation of any law or decision of the House of Representatives, refer to the Supreme Constitutional Court for its opinion the question as to whether such law or decision or any specified provision thereof is 35

repugnant to or inconsistent with any provision of this Constitution, otherwise than on the ground that such law or decision or any provision thereof discriminates against either of the two Communities.

5 2. The Supreme Constitutional Court shall consider every question referred to it under paragraph 1 of this Article and having heard arguments on behalf of the President and the Vice-President of the Republic and
10 on behalf of the House of Representatives shall give its opinion on such question and notify the President and the Vice-President of the Republic and the House of Representatives accordingly.

15 3. In case the Supreme Constitutional Court is of the opinion that such law or decision or any provision thereof is repugnant to or inconsistent with any provision of this Constitution such law or decision or such provision thereof shall not be promulgated by the President and Vice-President of the Republic.”

20 The jurisdiction of the Supreme Constitutional Court under Article 140, above, is exercised by the Supreme Court by virtue of sections 9(a) and 11(1) of the Administration of Justice (Miscellaneous Provisions) Law, 1964 (Law 33/64).

25 As regards the effect of an Opinion of the Court under Article 140 there must be noted a conflict between the official Greek and Turkish texts of the Constitution and, consequently, such conflict has to be resolved by this Court under Article 149(a) of the Constitution by reference to
30 the English text of the draft of the Constitution, dated 6th April 1960, which coincides in this respect with the Turkish text. We have, therefore, no difficulty in holding that the correct wording of paragraph 3 of Article 140 is that in the Turkish and English texts of that paragraph, especially as such paragraph corresponds to paragraph 3 of the
35 analogous Article 142 of the Constitution and as the Greek, Turkish and English texts of paragraph 3 of Article 142 are the same as the Turkish and English texts of paragraph 3 of Article 140.

40 Even though a reference under Article 140, such as this one, would, normally, have had to be made by the Presi-

dent of the Republic and the Vice-President of the Republic acting jointly, the President of the Republic was entitled to act on his own on the present occasion by virtue of the "law of necessity", because ever since the end of December 1963 there has not been participation in the Government of the Republic of any person acting in the capacity of the Vice-President of the Republic, due to exceptional circumstances of which the Court takes judicial notice. 5

By its sub judice Decision, dated 29th March 1985, the House of Representatives called upon the President of the Republic to proceed forthwith to proclaim a presidential election, to be held within forty-five days, in case he does not comply with a Resolution of the House of Representatives dated 22nd February 1985. 10 15

The said Decision and Resolution of the House of Representatives were adopted because of disagreement, in respect of the handling of the Cyprus Problem, between the President of the Republic and the House of Representatives, both being elected exponents of the will of the People. 20

The Cyprus Problem, as it exists today, was not, and could not have been envisaged when the Constitution of the Republic of Cyprus came into operation on the 16th August 1960, and, therefore, in the Constitution there does not exist, and there could not exist, any provision in relation to the handling of the Cyprus Problem, as such Problem, because of its nature, is outside the framework of the Constitution. 25

In the Constitution there was incorporated the Basic Structure of the Republic of Cyprus which was agreed by means of the Zurich Agreement, dated 11th February 1959, and the London Agreement, dated 19th February 1959, and, as a result, it is provided by Article 182 of the Constitution that its Basic Articles, by means of which the said Basic Structure was incorporated in the Constitution cannot be amended in any way. 30 35

We take judicial notice that as has been agreed between the late President of the Republic of Cyprus, Archbishop Makarios, and the Turkish Cypriot leader, Mr. R. Denk- 40

tash, on the 12th February 1977, and between the President of the Republic of Cyprus, Mr. Sp. Kyprianou, and Mr. R. Denktash on the 19th May 1979, the solution of the Cyprus Problem will entail a federal structure of the
5 Republic of Cyprus.

It is obvious that a federal structure cannot be set up without amending Basic Articles of the Constitution of the Republic and thus appropriate processes will have to be resorted to outside the framework of the existing Constitution of Cyprus.
10

Although the Cyprus Problem is, because of its nature, outside the framework of the Constitution of Cyprus, it is, of course, nevertheless, the right of elected political organs, expressing in the exercise of their respective competences the will of the People, such as the President of the Republic and the House of Representatives, to take political decisions about the Cyprus Problem.
15

The sub judice Decision of the House of Representatives, dated 29th March 1985, is the expression of political will in respect of the handling of the Cyprus Problem, but, as the Cyprus Problem, because of its nature, is outside the framework of the Constitution, such Decision cannot be promulgated by the President of the Republic by publication in the official Gazette of the Republic under Article 52 of the Constitution.
20
25

This Court can exercise its jurisdiction under Article 140 of the Constitution only in respect of laws or decisions of the House of Representatives which may be promulgated by publication in the official Gazette of the Republic, under Article 52 of the Constitution, and this is to be clearly derived from the provisions of paragraph 1 of Article 140, which has to be read together with Article 52, as well as from the provisions of paragraph 3 of Article 140.
30

Consequently, only a law or decision of the House of Representatives which may be promulgated under Article 52, above, can be referred by the President of the Republic to this Court under Article 140, and if the Court finds that a particular law or decision of the House of Representatives cannot be promulgated under the said Article 52 then this Court cannot give its Opinion as to whether
35
40

such law or decision is repugnant to or inconsistent with any other provision of the Constitution.

So, as we have found that the sub judice Decision of the House of Representatives cannot be promulgated by the President of the Republic under Article 52, there can be no question of this Court considering, and expressing an opinion in respect of, the view of the President of the Republic that such Decision is repugnant to or inconsistent with Articles 43.1, 44.1, 46, 61, 82 and 179 of the Constitution.

PIKIS J.: The Constitution of Cyprus confers by Article 140 jurisdiction on the Supreme Court to determine the constitutionality of a law or decision of the House of Representatives submitted for promulgation. The jurisdiction is exercised on the motion of the President who is charged under the Constitution with responsibility for the promulgation of laws and decisions transmitted by the House of Representatives for publication in the Official Gazette. Articles 52 and 140 of the Constitution empower the President to seek the opinion of the Supreme Court on the constitutionality of a law or decision of the House of Representatives transmitted for promulgation. On a reference of the President to the Supreme Court under Article 140 the Supreme Court comes under a constitutional duty to decide whether the law or decision in question is constitutional. In particular, the Court is required to examine whether the law or decision, or any part thereof, is repugnant to or inconsistent with any of the provisions of the Constitution. Article 140.1 reads:

“Article 140.1: The President and the Vice-President of the Republic acting jointly may, at any time prior to the promulgation of any law or decision of the House of Representatives, refer to the Supreme Constitutional Court for its opinion the question as to whether such law or decision or any specified provision thereof is repugnant to or inconsistent with any provision of this Constitution, otherwise than on the ground that such law or decision or any provision thereof discriminates against either of the two Communities.”

Pending the outcome of the judicial proceeding promulgation is suspended. The plain provisions of para. 2 of Article 140 leave no doubt as to the mandatory nature of the jurisdiction of the Supreme Court to render its opinion on the constitutionality of the law or decision transmitted for promulgation. It reads:

“Article 140.2: The Supreme Constitutional Court shall consider every question referred to it under paragraph 1 of this Article and having heard arguments on behalf of the President and the Vice-President of the Republic and on behalf of the House of Representatives shall give its opinion on such question and notify the President and the Vice-President of the Republic and the House of Representatives accordingly.”

The jurisdiction vested in the Supreme Constitutional Court by Article 140 is now exercised by the Supreme Court in virtue of the provisions of the *Administration of Justice* (Miscellaneous Provisions) Law 33/64¹.

The decision of the Supreme Court, though styled an opinion is, in accordance with the provisions of para. 3 of Article 140, a binding judicial pronouncement determinative of the constitutionality of the law or decision transmitted for promulgation and, depending on the opinion of the Court, the President must promulgate the law or decision or withhold promulgation.

The jurisdiction of the Supreme Court under Article 140 is confined to rendering an opinion of the constitutionality of the legislation or decision submitted for promulgation; specifically, it is confined to determining whether the law or decision is repugnant to or inconsistent with any of the provisions of the Constitution. Article 140 is a salutary addition to the armoury of the law. It provides machinery for adjudication upon the constitutionality of a law or decision before it acquires the force of law in the interest of constitutional order and the rule of law. It forestalls possible breaches or deviation from the provisions or framework of the Constitution, the fundamental law of the land. Article 179.1 proclaims the Constitution to be the supreme

¹ See, *Attorney-General v. Ibrahim And Others*, 1964 C.L.R. 195

law of the land. No power, competence or authority can be claimed, assumed or exercised, in breach of or defiance to the provisions of the Constitution. Jurisdiction similar to the one conferred on the Supreme Court by Article 140 vests in the Constitutional Council of the French Republic. The purpose of such jurisdiction, as in Cyprus, is to earmark the path of the powers of the State to legality and strike down unconstitutional laws and decisions at their genesis¹.

Invoking the power vested in him by Article 140 the President of the Republic referred to the Supreme Court for its opinion the constitutionality of paragraph 3 of the decision of the House of Representatives of 29.3.85. The decision was transmitted to the President of the Republic for promulgation by the Director-General of the House of Representatives by a letter dated 2.4.85. The part of the decision impugned as unconstitutional, is the operative part of the decision, notably paragraph 3. It requires, in imperative terms, the President of the Republic to comply with a resolution of the House of 22.2.85 respecting the handling of negotiations for the solution of the Cyprus problem and matters related therewith, and in case of non compliance, it directs him to proclaim Presidential elections to enable the people to express its sovereign will, "to be held within 45 days as provided by the Constitution of the Cyprus Republic." Although the decision does not specify the article or articles of the Constitution relied upon by the House of Representatives, it is clear from its wording and content, they had in mind Article 44.4 of the Constitution that provides that in the event of a vacancy occurring in the Office of the President of the Republic during the currency of his five-year term of office, "... the vacancy shall be filled by a by-election which shall take place within a period not exceeding 45 days of the occurrence of such vacancy."

Having heard arguments by the Attorney-General, and Deputy Attorney-General, on behalf of the President, and counsel appearing on behalf of the House of Representatives, as ordained in paragraph 2 of Article 140, the Sup-

¹ See, Decision of the Constitutional Council No 76-73 D C—28 12 76; Decision No 78-102 D C—17 1 79

reme Court gave its opinion on 10.6.85. In exercise of the jurisdiction vested in the Supreme Court by Article 140, I declared the operative part of the decision of the House of Representatives of 29.3.85, namely paragraph 3,
5 to be repugnant to and inconsistent with -

- (a) Article 43.1, laying down that the President of the Republic shall hold office for a five-year period,
- (b) Article 44.1 that prescribes exhaustively the circumstances under which the Office of the President of the
10 Republic is vacated, and
- (c) Article 179.1.2 that prohibits the enactment by the House of Representatives of any law or decision that is repugnant to or inconsistent with any of the provisions of the Constitution, the supreme law of the
15 Republic.

Also, the decision was found to be in conflict and, in consequence, repugnant to and inconsistent with the separation of the powers that underlies the distribution of State power and authority to the legislative, executive and judicial branch of the State of Cyprus. Consequently, I decided
20 the decision under consideration cannot be promulgated and gave a decision accordingly, in discharge of the constitutional duty cast on the Supreme Court by paragraph 2 of Article 140 of the Constitution.

25 In the concluding part of the opinion rendered, it was indicated full reasons for the opinion would be given by the 30th of June, 1985. Furnishing an extensive reasoning, is consonant with the traditions of the Cyprus Judiciary as to the form a judgment should take, a practice warranted
30 by the provisions of para. 2 of Article 30 of the Constitution. The opinion given on 10.6.85 sets out my conclusions and outlines the reasons justifying these conclusions. The purpose of this judgment is to indicate comprehensively the reasons for the opinion rendered. I shall not discuss
35 aspects of the opinion that need no further elaboration, such as reference to the doctrine of necessity. Attention

will be focused on the following aspects of the opinion, that is -

- (a) promulgation, its objects and purposes,
- (b) the jurisdiction of the Court under Article 140, its nature, compass and ambit, 5
- (c) the doctrine of separation of powers with particular reference to the Constitution of the Republic of Cyprus and, lastly,
- (d) the rule of law and the supremacy of the law.

Only brief reference will be made to caselaw and jurisprudence of other countries because they mostly deal with issues peculiar to the Constitution of particular countries. The Constitution of Cyprus is not modelled on the Constitution of any other country; it is a very detailed document that aims to regulate comprehensively the exercise of every facet of State power. 10 15

Promulgation:

Promulgation is the process whereby the law is officially declared by publication in the Official Gazette. Promulgation is an indispensable requisite for the enforceability of any law or decision of the House of Representatives. Without promulgation no enactment or decision becomes part of the law. In Cyprus, as in other countries¹, the jurisdiction to promulgate laws and decisions vests in the Head of State². Article 52 casts a duty on the President to promulgate a law or decision by publication in the Official Gazette, unless he exercises the right of veto as in Article 50, or returns a law or decision to the House of Representa- 20 25

¹ By the provisions of Article 52, laws and decisions are promulgated conjointly by the President and Vice-President of the Republic. In *Attorney-General v. Ibrahim And Others*, 1964 C.L.R. 195, it was decided that in view of the withdrawal of the Vice-President from his duties, promulgation could be effected by virtue of the Law of necessity, by the President without the concurrence of the Vice-President.

² *Dalloz—Repertoire de Droit Public et Administratif Mise a Jour*, 1984, p. 1013; *Andre Hauriou—Droit Constitutionnel et Institutions Politique*, 1976.

tives for reconsideration, as provided in Article 51 or exercises "... the right of reference to the Supreme Constitutional Court, as in Article 140....". The President is not the Judge of the constitutionality of a law or decision submitted for promulgation. In conformity with the principle of separation of powers that pervades every part of our Constitution, jurisdiction to pronounce on the constitutionality of a law or decision vests in the judicial authorities of the State, the highest judicial authority, in this case the Supreme Court of Cyprus. The President has no discretion to withhold promulgation. He can only do so on the opinion of the Supreme Court on a reference to it under Article 140.

The nature and terms of exercise of the jurisdiction of the Supreme Court are succinctly laid down in Article 140. The Supreme Court is enjoined in mandatory terms to express its opinion "... whether such law or decision or any specific provision thereof is repugnant to or inconsistent with any provision of this Constitution...". Complying with this duty, I examined the disputed part of the decision and having done so, I found it to be, for the reasons indicated, repugnant to and inconsistent with Articles 43.1, 44.1 and 179 1 2, and the doctrine of separation of powers embodied in the Constitution. I have heard no argument from counsel for the House of Representatives that the operative part of the decision is reconcilable with the provisions of anyone of the aforementioned Articles of the Constitution. And none could be advanced in view of the express provisions of the above Articles of the Constitution.

30 *Nature of the Jurisdiction of the Supreme Court
under Article 140*

Assumption and exercise of the jurisdiction vested in the Supreme Court by Article 140 is mandatory, provided its opinion is sought in the manner laid down in the Constitution, that is, by a reference of the President to determine the constitutionality of a law or decision tendered for promulgation; as indeed was the case before us. The Supreme Court has no discretion to refrain from assuming and

exercising the jurisdiction. The provisions of Article 140 admit of no other interpretation. Declining to exercise the jurisdiction vested in the Supreme Court under Article 140, as invited by counsel for the House of Representatives, would have grave repercussions on constitutional order. 5
 The process of the law would be deadlocked. As explained in the opinion, the sole object of the House of Representatives in seeking the promulgation of the sub-judice decision, was to create an obligation in law for the President of the Republic to comply with a resolution of the House of Representatives and in the event of non compliance to vacate his office and provide for the holding of a by-election. Was this obligation compatible with the provisions of the Constitution and the separation of State powers provided for in the Cyprus Constitution? This is what we were required to decide. And as the decision was repugnant to the articles of the Constitution specified in the opinion, and the doctrine of separation of powers, it was declared to be unconstitutional. 10
 15

In *Attorney-General v. Georghiou* (1984) 2 C.L.R. 251, 268, it was emphasized that the jurisdiction of the Supreme Court to resolve constitutional issues emanates from the Constitution and is subject to the conditions and limitations envisaged therein. We, unanimously, turned down the submission that forfeiture of the seat of a Member of the House of Representatives was a matter amenable to the jurisdiction of the House itself, for the reason that the Constitution entrusted such jurisdiction to the judicial authorities of the State. Constitutional provisions and the practice followed in other countries were found to be irrelevant in view of the clear provisions of the Cyprus Constitution pertaining to the terms of tenure of members of the legislative body. 20
 25
 30

Notwithstanding the clear and imperative terms of the jurisdiction of the Supreme Court under Article 140 we were invited to abstain or refrain from exercising the jurisdiction vested in the Supreme Court, for two reasons, because :- 35

(a) The decision is allegedly extra-constitutional (εξω-

συνταγματική), that is, outside the framework of the Constitution, and

(b) it involves determination of a political question.

5 The submissions made by counsel for the House of Representatives in support of the above proposition, were mostly founded on decisions of the Courts of the United States of America, particularly dicta from judgments of the Supreme Court, to the effect that Courts should not attempt to resolve political questions.

10 *Extra-constitutional* (εξωσυνταγματική):

To my comprehension, the submission that we should decline to exercise jurisdiction under Article 140 because the question raised is extra-constitutional, betrays awareness on the part of counsel that the provisions of paragraph 3 of the decision of 29.3.85 cannot be reconciled with the mandatory constitutional provisions. It is evident from the wording of the decision that the House of Representatives intended by its promulgation to create an obligation in law for the vacation of the Office of the President and the holding of a by-election. Like any other law or decision submitted for promulgation, it must be judged, on a reference under Article 140, in accordance with the Constitution. The submission that we should decline jurisdiction, overlooks the juristic implications of the decision after promulgation.

Moreover, the submission that the decision is extra-constitutional, conflicts with the professed aim of the House of Representatives recited in the preamble to the decision of 29.3.85 claiming jurisdiction for the decision under the Constitution, and purporting to exercise a competence given it by its provisions. That the House of Representatives purported to act within the framework of its constitutional powers, is also evidenced by the decision itself, providing for a by-election "within 45 days, as provided in the Constitution of the Cyprus Republic". The only article of the Constitu-

tion that provides for a by-election within 45 days in the event of a vacancy in the Office of the President of the Republic, is Article 44.4. Its application depends on the occurrence of a vacancy in the Office of the President, as laid down in the preceding paragraphs of Article 44, in particular paragraph 1. 5

The decision here under consideration, viewed in conjunction with the request of the House of Representatives for its promulgation, aimed to create rights and obligations in the sphere of the law. As such, it must be examined by reference to those provisions of the Constitution providing for the tenure in office of the President of the Republic, and the principle of separation of powers. No law or decision of the House of Representatives that is repugnant to or inconsistent with any of the provisions of the Constitution can become part of the law of the Cyprus Republic, as Article 179.2 categorically lays down. On principle and authority¹, in reviewing the constitutionality of a law or decision the Supreme Court is not concerned with the motives behind the law or decision, or the wisdom of its provisions. The judges of the wisdom of the acts of the legislature, a political body, are the people who elect them to office. It is to them they are accountable. The role of the Court is confined to the scrutiny of the constitutionality of laws and decisions of the House of Representatives. The Judiciary is not the overseer of the acts of the other two branches of the State but the guardian of the Constitution and the rule of law. 10 15 20 25

The powers and authority of the House of Representatives, like those of the other two branches of the State—the Executive and the Judicial—derive from the Constitution and their exercise is subject to its provisions. No power or competence can be claimed by the House of Representatives to legislate outside the Constitution. What the House of Representatives purported to accomplish by the sub-judice decision was to regulate the tenure in office of the 30 35

¹ See, *Board for Registration of Architects and Civil Engineers v Christodoulos Kyriakides* (1966) 3 C.L.R. 640, 645, 654.

President of the Republic in a manner other than that provided for in the Constitution and in defiance thereto. It was declared unconstitutional, accordingly.

Doctrine of Political Question:

5 A series of judicial pronouncements in the U.S.A. tend to establish Courts should not undertake to resolve questions of a fundamentally political character. I wholly subscribe to this view. It is for this reason that Courts will not inquire into the motives or wisdom of the acts of political authorities, such as the House of Representatives, but confine their task to examination of the legality of such acts.

15 On the other hand, Courts have no right to relinquish jurisdiction vested in them by the Constitution or any law compatible with the Constitution for that matter. Certainly, the exercise of their jurisdiction does not depend on the background or substratum of a law or decision transmitted for promulgation, or the political controversy surrounding it. They are dutybound, as required by Article 140, to examine the legal implications of the law or decision submitted for promulgation, in order to determine whether the law or decision accords with the Constitution or is repugnant to or inconsistent with any of its provisions.

25 None of the decisions cited¹ by counsel for the House of Representatives establishes or suggests we should refrain from examining the constitutionality of a law or decision aimed to create rights and obligations in law. What is subject to judicial examination under Article 140, are the legal implications of a decision submitted for promulgation, and their compatibility with the Constitution. Not the political

¹ *Martin Luther v. Luther M. Borden* (1849) 12 L.E. at 581, at 592, 599, 603, 604; *Henry A. Oetzen v. Central Leather Company*, (1918) 62 L.E., 726 at 731-732; *Colegrove v. Green* (1946) 90 L.E. 1432; *Charles W. Baker v. Joe C. Carr* (1962) 7 L.E. 2d p. 663 at 680, 681, 684, 685, 686; *Powell v. McCormack* (1969) 23 L.E. (2d) at 491, p. 532; *United States v. Nixon* (1974) 41 L.E. 2d at 1039—See, *Rossum & Tarr* 153, 154; *F. David Mathews v. Santiago Diaz* (1976) 48 L.E. 2d Ed. 478 at 490, 491; *Ins. v. Chadha* (1983) 77 L.E. 2d p. 317 at 338, 339, 349; *Lawrence O'Brien v. Willie Brown* (1972) 34 L.E. 2nd 1, at pp. 2, 5 and 6.

objectives behind it. The cases cited suggest the Courts should resolve every definable legal question. The case of *Baker*¹ that sought to define the attributes of a political question, clearly lays down that the Courts should take cognizance of every issue raising a question of law. The principle underlying the approach of American caselaw is that Courts should not assume jurisdiction to try questions that are assigned by the Constitution to a political department of government, as this would be a breach by the Judiciary of the system of separation of powers². *Schwartz*³, in his work on the *American Constitution*, points out that the doctrine of political question derives in large part its origin from the doctrine of the English common law as to acts of State and lack of jurisdiction on the part of the Courts to query such acts. Acts of State in the sense of the doctrine of the English common law, are confined to action of the Executive in its relations with other States and foreign subjects⁴. According to English common law foreign relations are the province of the Executive. A study of the modern development of the doctrine of the common law reveals a steady tendency to curtail its application and the immunity of the Crown in respect of such acts⁵. There is a consensus of opinion among textbook writers that classic cases of political questions are the management and conduct of foreign relations and the waging of war. In Cyprus, the constitutionality of laws or decisions transmitted for promulgation is by the express provisions of the Constitution, Article 140, assigned for determination to the Judiciary. In exercise of this jurisdiction I rendered the opinion of 10.6.85, declaring the sub judice decision to be unconstitutional.

In paragraph 4 of the decision, it is explained that the

¹ See, *Charles W. Baker v. Joe C. Carr* (1962) 7 L.E. 2d p. 663 at 680, 681, 684, 685, 686.

² *The New Constitution and the Charter of Rights* by Beltopapa & Gertner, p. 34.

³ See p. 154.

⁴ See, 7 Halsbury's Laws of England, 3rd ed., p. 259.

⁵ See, *Attorney-General v. Nissan* [1969] 1 All E.R. 629.

judgment of the Court is confined to the legal implications of the decision and the attempt made to shape the law with regard to the tenure in office of the President of the Republic contrary to the Constitution. As explained in paragraph 4, that need not be reproduced, it is not intended to limit the right of the House of Representatives to criticise government action or adopt positions with regard to the political future of Cyprus. So long as acts of the House of Representatives are confined to the expression of political opinion, they are not subject to judicial control. They become subject to judicial control, under Article 140, when the House of Representatives seeks to give to its decisions the force of law. Here again, the control is limited to determining whether such decision, as the present, is repugnant to or inconsistent with any provisions of the Constitution.

Separation of Powers:

Separation of powers is the system of government where State power and authority is diffused by a process of assignment of separate spheres of jurisdiction to different departments of the State. Decentralisation of State power is at the core of the doctrine. A system of separation of powers is essential for the effective application of the rule of law. Too much concentration of State power in one branch of government may lead to abuse and may leave excess of power unchecked. In a system of separation of powers, State power is allocated to the three main branches of the State—the Legislative, the Executive and the Judicial—in accordance with the nature of particular jurisdictions. The principal function of the legislature is to legislate, the Executive to administer the law and provide day-to-day administration, and the Judiciary to declare the law and apply it in case of conflict. Thus, in a system of separation of powers a law enacted by the House of Representatives is administered by the Executive and in case of dispute as to its legitimacy or range of application, it is declared and applied by the Judiciary. No branch of government assumes responsibility for the whole spectrum of governmental action. Excess or abuse of power is expected,

in a system of separation of powers, to surface in the process and be checked in the interest of the rule of law.

Ordinarily, the doctrine of separation of powers in an incident of the presidential system of government¹. The State of Cyprus is declared to be "a sovereign Republic with a Presidential regime....". The Constitution of Cyprus is specifically modelled on the doctrine of separation of the three powers of the State. The assignment and exercise of jurisdiction by the executive, the legislative and the judicial branches of the State is specifically allocated by separate parts of the Constitution to the Executive, the Legislative and Judicial officers of the State². The Courts of Cyprus acknowledged from the early days of the Republic that separation of powers is a basic feature of the Constitution³, a feature that pervades every aspect of it. To this division of powers the Courts have consistently adhered in interpreting and applying the Constitution⁴.

Under the Constitution of Cyprus separation of powers is not confined to the three main branches of State power. It extends to a separation of the political from the civil authorities of the State as well⁵. Each power of the State is constitutionally bound to operate within the sphere of its constitutional authority and always subject to the limits of its jurisdiction.

In the interest of autonomy of each power of the State, there are instances of power being conferred by the Constitution not in strict conformity to the pattern of separation of powers. For example, the Judiciary is by virtue of the provisions of Article 163 empowered to make rules of Court, regulating its practice and procedure notwithstanding

¹ See, *Institutions Politiques et Droit Constitutionnel* (1955) (11th ed., pp. 194-196) by Maurice Duverger.

² See, Part III, Part IV, Part IX and Part X of the Constitution.

³ See, *Papaphilippou v. Republic*, 1 R.S.C.C. 62.

⁴ See, inter alia, *Kourris v. Supreme Council of Judicature* (1972) 3 C.L.R. 390; *Keramourgia «AIAS» Ltd v. Yiannakis Christoforou* (1975) 1 C.L.R. 38, 41.

⁵ See, inter alia, *Frangoulides v Republic* (1966) 3 C.L.R. 676.

the legislative character of such rules. Departure from the separation of powers enshrined in the Constitution, is only allowed where expressly permitted by the Constitution itself. A fundamental aspect of the doctrine of separation of powers, as it finds expression in the Constitution of Cyprus, is that the tenure in office of one power of the State is not dependent on the wish or approval of anyone of the other two powers. The terms of tenure of members of the three powers of the State are regulated, minutely one might say, by the Constitution itself¹. In all three cases, the Judiciary is the power entrusted by the Constitution to determine whether a vacancy has occurred in any power of the State.

In *Attorney-General v. Georghiou*² the Supreme Court unanimously rejected the submission that forfeiture of the seat of a Member of the House of Representatives was a subject for determination by the House itself. The Judiciary, it was decided, is by the terms of the Constitution the power competent to decide the occurrence of a vacancy.

The tenure in office of the President of the Republic is in no way dependent, under the Constitution of Cyprus, on the confidence or approval of the House of Representatives. The Constitution leaves no legislative discretion to the House of Representatives in the matter. The subject is regulated by the express provisions of the Constitution (see Articles 43 and 44). As Members of the House of Representatives hold office under the Constitution, independently and irrespectively of the confidence of the President of the Republic (see Articles 65 and 71 of the Constitution), so does the President; independently and irrespectively of the confidence and approval of the House. Each of the two political powers of the State is directly accountable to the electorate.

The decision of 29.3.85 the promulgation of which was

¹ See Article 44, 71, 133 and 153 of the Constitution.

² (1984) 2 C.L.R. 251.

sought by the House of Representatives, flagrantly conflicts with constitutional provisions regulating tenure in office of the President, and defies the separation of powers embodied in the Constitution. No legislative power vests in the House of Representatives to regulate the tenure in office of the President of the Republic. 5

For the above reasons, the decision of the House of Representatives is, as stated in the opinion of 10th June, 1985, repugnant to and inconsistent with the separation of the powers of the State embodied in the Constitution of the Republic of Cyprus. 10

The Rule of Law—Supremacy of the Law:

Counsel for the House of Representatives invited us to keep back from rendering an opinion on the constitutionality of the decision of 29.3.85 because, in that eventuality, chaos would ensue¹. It is a submission with far reaching repercussions on the administration of justice that I cannot overlook. Notwithstanding the protestations of counsel for the House of respect for the Court, the above submission was never retracted. In effect, we were invited to abstain from the discharge of our duties contrary to and in breach of our judicial oath. The judicial oath, fashioned by the Courts of Justice Law—14/60, to the constitutional position of the Judiciary, binds us to administer justice according to the laws and custom of the Republic without fear, favour, prejudice or ill will. This is the basis upon which we hold office and exercise our judicial duties. It is the only basis upon which an independent and impartial Judiciary can function. The terms of service of Judges, as 15 20 25

¹ *Reproducing the statement from the minutes of the Court by Mr Ph Clerides on behalf of the advocates for the House of Representatives, clarifying an earlier statement, said "Αν γνωματεύσετε θα δημιουργηθεί χάος. Όλα τα ποσούσια facts σήμερα στον Κυπριακό χώρο είναι judicially noticed, όπως είπε και ο Πρόεδρος Βασιλειάδης στην υπόθεση Ιμπραχίμ. Όλοι ξέρουμε πως υπάρχει συνεχής κλιμάκωση μέτρων, συλλαλητήρια, και άλλα μέτρα από τη Βουλή, για τη δημιουργηθείσα κατάσταση. Αν πείτε ότι υπάρχει συνταγματικότητα ή αντισυνταγματικότητα με την απόφαση της Βουλής, τι θα γίνει; Θα τη βοηθήσει την κατάσταση ή θα την επιδεινώσει; Η ουδετερότητα σας θα σας δώσει το απαραίτητο κύρος ως Judiciary*

well as the judicial oath set out in the Courts of Justice Law, were prescribed by the House of Representatives in conformity to Article 179.1 that lays down that the Constitution is the supreme law of the land.

- 5 Another, equally unacceptable submission made by counsel for the House of Representatives¹, is that we should not give judgment that conflicts with public opinion. The submission implies we should not do justice according to law but according to our appreciation of public opinion.
- 10 Not only the judicial oath binds us to do justice according to law, but the judicial affirmation given on assuming judicial office too, specifically binds us to apply the Constitution and only those laws compatible therewith. The judicial affirmation as well, was prescribed by the House of Representatives by the enactment of the Courts of Justice Law—
- 15 14/60 that constitutes the only authentic expression of the wishes of the people of Cyprus as to the administration of justice.

- 20 The mission of the Judiciary is to apply the law, as laid down in the Constitution and enactments according therewith, ensuring thereby that State power is exercised according to law. It is through this process that the application of the rule of law is ensured. And, the rule of law is the compass of democratic rule. If we were to administer justice
- 25 according to our perceptions of public opinion, we would be turning the Judiciary into a rule-making body usurping the legislative power entrusted by the Constitution to the House of Representatives. The House of Representatives are, under the Constitution of Cyprus and subject to it,
- 30 the custodians of the legislative power. Not only constitutional order but every certainty in the law too, would be destroyed if we were to act in the manner suggested by counsel for the House of Representatives. And then chaos would result.

¹ Mr. Papapetrou, addressing us on behalf of the team of advocates representing the House of Representatives, said, as the minutes of the Court read: «Επαναλαμβάνοντας τα όσα ανέπτυξα στην αρχή αυτής της αγόρευσης, θα ήθελα, εκ μέρους των δικηγόρων της Βουλής των Αντιπροσώπων, να εκφράσω την πεποίθησή μας ότι η γνωμάτευση του Δικαστηρίου σας πάνω στο θέμα δε θα θρίσκειται σε διάσταση με τη λαϊκή θέληση».

KOURRIS J.: I had the advantage of reading in advance the judgment of brother judge Pikis in this Reference. I find myself in complete agreement with the above judgment and I associate myself with whatever is stated therein.

The crux of the matter, as explained by Pikis, J., is the nature of the jurisdiction of the Supreme Court under Art. 140 and the basis upon which it is exercised. It is beyond doubt that on a reference by the President to the Supreme Court under Art. 140 the Court is dutybound to decide whether the law or decision transmitted by the House of Representatives for promulgation is as specified in Art. 140 "... repugnant to or inconsistent with any provision of this Constitution....".

Obviously the promulgation of a decision is decided solely by reference to its constitutionality. And as meticulously explained by Pikis, J., in his judgment the operative part of the decision of the House of Representatives of 29.3.1985 was repugnant to and inconsistent with Articles 43.1, 44.1 and 179.1.2.

Further the decision of the House of Representatives violates the system of separation of powers provided for in the Constitution and as such it cannot be promulgated under Art. 52 of the Constitution.

Opinion as above.